

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTET AFI

Nye helter, nye forskjeller?

Ansatte i jobber med og uten samfunnskritisk funksjon

YS Arbeidslivsbarometer 2021

Mari Holm Ingelsrud og Elin Moen Dahl

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Arbeidsforskningsinstituttet AFIs FoU-resultat 2021:07

Tittel: Nye helter, nye forskjeller?

Undertittel Ansatte i jobber med og uten samfunnskritisk funksjon. YS arbeidslivsbarometer 2021

Forfatter(e): Mari Holm Ingelsrud og Elin Moen Dahl

Prosjekt: YS Arbeidslivsbarometer

Prosjektleder: Mari Holm Ingelsrud

Oppdragsgiver: Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (YS)

© Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet – storbyuniversitetet, 2021

© Work Research Institute (AFI), OsloMet – Oslo Metropolitan University, 2021

© Forfatter(e)/Author(s)

Det må ikke kopieres fra denne publikasjonen ut over det som er tillatt etter bestemmelsene i «Lov om opphavsrett til åndsverk», «Lov om rett til fotografi» og «Avtale mellom staten og rettighetshavernes organisasjoner om kopiering av opphavsrettslig beskyttet verk i undervisningsvirksomhet».

All rights reserved. This publication or part thereof may not be reproduced in any form without permission from the author.

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet – storbyuniversitetet
Pb. 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Work Research Institute (AFI)
OsloMet – Oslo Metropolitan University
P.O.Box 4 St. Olavs plass
N-0130 OSLO

Telefon: +47 93 29 80 30

E-post: postmottak-afi@oslomet.no

Webadresse: oslomet.no/om/afi

Publikasjonen kan lastes ned gratis fra [arkivet](#)

Publications are available for free download from the [archive](#)

Forord

Koronapandemien og tiltakene for å stoppe smittespredningen introduserte et nytt skille mellom ansatte: mellom ansatte i samfunnskritiske og viktige funksjoner, og andre. Vi har ønsket å utforske hvordan dette skillet opererer i forhold til andre kjente skillelinjer mellom ansatte med høy og lav inntekt og ansatte med og uten utdanning på universitets- og høyskolenivå.

Hvert år måler AFI trykket i arbeidslivet på oppdrag fra YS. Målingene baserer seg i år på en spørreskjemaundersøkelse samlet inn av Kantar i et representativt utvalg på 3150 ansatte. Datainnsamlingen ble gjennomført i mars og april 2021. Denne rapporten tar utgangspunkt i spørreskjemaet og det analytiske rammeverket i YS Arbeidslivsbarometer. Interesserte lesere kan finne mer informasjon om dette på nettsiden Arbeidslivsbarometeret.no.

Takk til YS for finansiering av Arbeidslivsbarometeret og nyttige innspill fra styringsgruppen. Elisabeth Nørgaard ved AFI har kvalitetssikret rapporten og Eva Frederiksen Solum har ferdigstilt rapporten for publisering. Eventuelle feil og mangler er forfatterens ansvar.

Oslo, oktober 2021

Mari Holm Ingelsrud og Elin Moen Dahl

Innhold

Forord	1
Innhold	2
1. Ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon: er det en ny skillelinje i arbeidslivet?	3
1.1 Samfunnskritiske funksjoner	3
2. Samfunnskritiske i Arbeidslivsbarometeret	5
2.1 Hvem jobber i samfunnskritiske funksjoner?	6
2.2 Hvor er de samfunnskritiske funksjonene?	7
3. Konsekvenser av korona	12
3.1 Koronakonsekvenser i hvert av de fire arbeidslivene.....	13
4. Arbeidsforhold blant ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon i de fire arbeidslivene ...	16
4.1 Arbeidslivet med kort utdanning og lav inntekt	16
4.2 Arbeidslivet med kort utdanning og høy inntekt.....	19
4.3 Arbeidslivet med lang utdanning og lav inntekt.....	22
4.4 Arbeidslivet med lang utdanning og høy inntekt	25
5. Avslutning og oppsummering	28
5.1 Oppsummering.....	29
Vedlegg 1: De med og uten samfunnskritiske jobber i de fire arbeidslivene etter bransje	30
Vedlegg 2: Beskrivelse av de med og uten samfunnskritiske jobber i de fire arbeidslivene.....	31

1. Ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon: er det en ny skillelinje i arbeidslivet?

Ordet samfunnskritisk har fått ny betydning under koronakrisa. Da smitteverntiltakene for å sikre sosial distansering sendte halvparten av alle ansatte på hjemmekontor og førte til en skyhøy andel permitteringer i flere bransjer, ble noen arbeidstakere løftet frem som samfunnskritiske. Ansatte i samfunnskritiske funksjoner fikk beskjed om at deres arbeid var så viktig for samfunnet at de fortsatt kunne sende barn i barnehager og skole, selv om andre hadde barna hjemme. Enkelte funksjoner hadde også unntak fra innreiserestriksjonene som gjaldt utlendinger.

Som utgangspunkt for å definere hvilke arbeidstakere som hadde en samfunnskritisk funksjon baserte myndighetene seg på en rapport fra 2016 utarbeidet av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) på oppdrag for Justis- og beredskapsdepartementet¹. Med grunnlag i denne utarbeidet departementene en liste over hvilke typer virksomheter og personellfunksjoner som de vurderer som sentrale for å opprettholde driften av kritiske samfunnsfunksjoner, og hvilke samfunnsfunksjoner som er viktige for håndteringen av koronaviruset.²

I denne rapporten ser vi nærmere på hvilke ansatte som jobber i en samfunnskritisk eller viktig funksjon, og hvilke som jobber i andre funksjoner. Selv om myndighetenes lister er detaljerte, er det likevel ikke slik at det er mulig å skille samfunnskritiske ansatte fra andre ansatte basert på vanlige kjennetegn som yrke eller bransje. Vi har i spørreundersøkelsen Arbeidslivsbarometeret 2021 derfor bedt de ansatte selv ta stilling til hvilken kategori de tilhører. Spørreundersøkelsen er besvart av 3150 ansatte i Kantarpanelet³. Vi ser på hvordan ansatte i samfunnskritiske funksjoner fordeler seg på kjennetegn som utdannings- og inntektsnivå. Deretter ser vi på hvordan de arbeidsrelaterte konsekvensene av koronahåndteringen varierer mellom ansatte med ulikt nivå av utdanning og inntekt. Videre undersøker vi om det er noen ulikheter i arbeidsforhold mellom de som er ansatt i jobber med samfunnskritisk funksjon og andre jobber. Vi tar utgangspunkt i barometerverdiene i Arbeidslivsbarometeret⁴ og undersøker om det er forskjeller i fagforeningers legitimitet, holdninger til kollektiv lønnsdannelse, likestilt deltakelse i arbeidslivet og arbeidsforhold, stress og mestring på jobb.

Vi retter blikket mot ansatte i jobber med samfunnskritiske funksjoner. Samtidig ser vi også på de ansatte som jobber i funksjoner som ikke er samfunnskritiske. Som vi beskriver nærmere senere i rapporten, er ikke benevnelsen «samfunnskritisk» ment å vise til at ansatte i andre yrker er uviktige i samfunnet. Men kan det likevel oppleves slik av de som ikke ansees å være samfunnskritiske? Er det forskjeller i hvordan ansatte i samfunnskritiske jobber og de som ikke jobber i samfunnskritiske jobber vurderer jobben sin? Og er benevnelsen «samfunnskritisk» med på å lage nye skillelinjer i arbeidslivet?

1.1 Samfunnskritiske funksjoner

Listene over hvilke arbeidstakere som hadde en samfunnskritisk eller viktig funksjon tok utgangspunkt i en rapport fra 2016, utarbeidet av DSB på oppdrag for Justis- og beredskapsdepartementet. Listene har blitt revidert flere ganger og ble sist oppdatert 28. juni

¹ Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. (2016) Samfunnets kritiske funksjoner. DSB Rapport. https://www.dsb.no/globalassets/dokumenter/rapporter/kiks-2_januar.pdf

² https://www.regjeringen.no/contentassets/8da70b8196a24296ae730eaf99056c1b/liste-over-kritiske-samfunnsfunksjoner_oppdateret.pdf. Hentet 20.09.2021

³ For mer informasjon om datamaterialet, se Arbeidslivsbarometerets rapport fra 2021, s. 43-45: <https://s35923.pcdn.co/wp-content/uploads/2021/08/Arbeidslivsbarometeret-2021.pdf>

⁴ Barometerverdiene er beskrevet detaljert i Arbeidslivsbarometerets rapport fra 2021, s. 46-50: <https://s35923.pcdn.co/wp-content/uploads/2021/08/Arbeidslivsbarometeret-2021.pdf>

2021. Begrepet «samfunnskritisk funksjon» blir i DSBs rapport definert som «de funksjoner som er nødvendig for å ivareta befolkningens grunnleggende behov» (DSB, s. 8). Grunnleggende behov viser til «mat, vann, varme, trygghet og lignende». Det blir lagt to premisser til grunn for vurderingen av om en samfunnsfunksjon kan anses som kritisk: 1) at et avbrudd på sju dager eller mindre vil true de grunnleggende behovene og 2) at beredskapsressurser blir utfordret i denne perioden. Listen over de samfunnskritiske funksjonene har altså et relativt kort tidsperspektiv. I et lengre tidsperspektiv vil mange flere av samfunnsfunksjonene kunne regnes som samfunnskritiske; noen eksempler er utdanningssystemer og kultur. De samfunnsfunksjonene som listes opp i rapporten kjennetegnes imidlertid av at et bortfall raskt vil kunne føre til tap og skade, og det er derfor ekstra viktig å unngå også korte avbrudd i disse (DSB, s. 26). Regjeringens liste over kritiske samfunnsfunksjoner omfatter 14 funksjoner:

- Styring og kriseledelse
- Forsvar
- Lov og orden
- Helse og omsorg
- Redningstjeneste
- Digital sikkerhet i sivil sektor
- Natur og miljø
- Forsyningssikkerhet
- Vann og avløp
- Finansielle tjenester
- Kraftforsyning
- Elektronisk kommunikasjon
- Transport
- Satellittbaserte tjenester

I tillegg til de 14 samfunnskritiske funksjonene listet opp av DFØ, har myndighetene også inkludert fem funksjoner som vurderes som kritiske for håndteringen av utbruddet av koronaviruset. De fem funksjonene er:

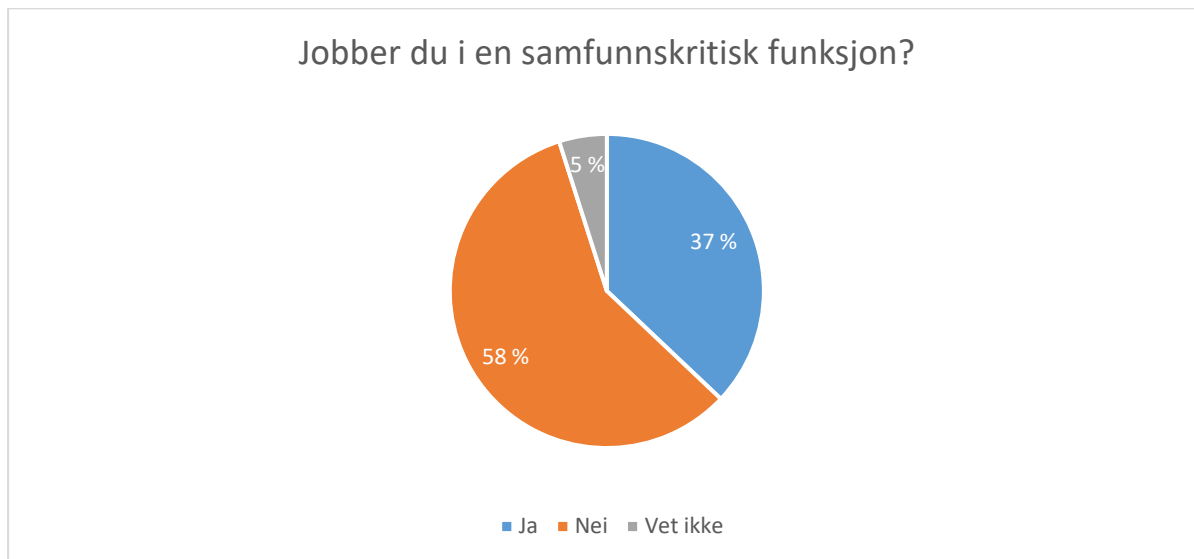
- Renovasjon og håndtering av farlig avfall
- Medier
- Gravferd
- Opprettholde virksomhet og sysselsetting på norsk sokkel
- Barnehager og skoler

Innenfor disse funksjonene er det listet opp hvilke typer virksomheter, hvilke nøkkelstillinger og driftskritiske yrker, personellgrupper og stillinger som hører innunder hver samfunnskritisk funksjon. De tydelige listene og kriteriene gjorde at hver enkelt ansatt og virksomhet skulle kunne avgjøre om deres funksjon var samfunnskritisk.

Samtidig som hver enkelt ansatt og virksomhet skulle kunne vurdere om de falt innunder definisjonen av samfunnskritiske funksjoner, er det ikke så lett å skille ansatte i samfunnskritiske funksjoner basert på yrke eller næring alene i registre eller annet. For eksempel, ble ansatte i detaljvarehandelen ofte permitterte da butikkene de jobbet i stengte, mens de ansatte i dagligvarehandelen ble definert som samfunnskritiske. Selv om vi kan ha en formening om hvem som er (og kanskje hvem som burde være) definert som samfunnskritiske har vi ikke noen overordnet statistikk på hva som kjennetegner de ansatte i samfunnskritiske funksjoner. Hvem er disse ansatte? Hva kjennetegner deres arbeidsliv? Hvordan har de blitt påvirket av korona? Det er disse spørsmålene vi skal besvare i denne rapporten.

2. Samfunnskritiske i Arbeidslivsbarometeret

For å skille mellom ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre ansatte baserer vi oss på et spørsmål stilt i YS Arbeidslivsbarometers spørreundersøkelse i februar/mars 2021: «I løpet av det siste året har noen yrker og funksjoner blitt definert som samfunnskritiske. Ansatte i slike samfunnskritiske funksjoner har blant annet kunne få unntak fra innreiserestriksjoner og tilbud om omsorg for barn selv når barnehage og skole er stengt for andre. **Jobber du i en samfunnskritisk funksjon?**». Svaralternativene var «Ja», «Nei» og «Vet ikke».

Figur 1: Svarfordeling på spørsmålet "Jobber du i en samfunnskritisk funksjon?" (N=3142).

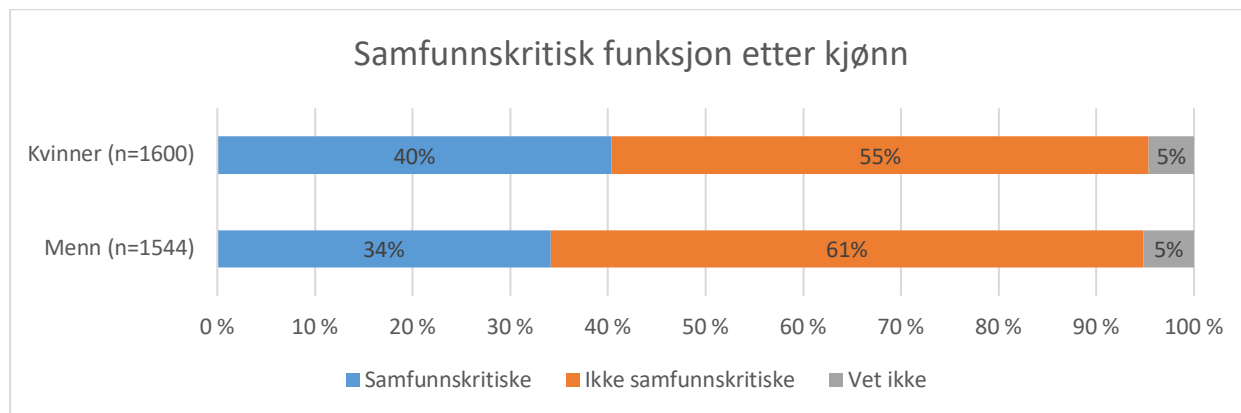
Figur 1 viser at det er 37 prosent av respondentene som oppgir at de jobber i en samfunnskritisk funksjon, mens det er 58 prosent som svarer at de ikke gjør det. Det er også 5 prosent som svarer at de ikke vet om de jobber i en samfunnskritisk funksjon eller ikke. De aller fleste ansatte har altså en klar oppfatning av om de jobber i en samfunnskritisk funksjon eller ikke.

Mer enn en tredjedel av alle arbeidstakerne svarer at de er ansatt i en samfunnskritisk funksjon. Andelen ansatte som definerer seg som samfunnskritiske er altså relativt høy. Siden vi ikke kjenner til noen annen statistikk over andelen ansatte i samfunnskritiske funksjoner i norsk arbeidsliv, har vi sammenlignet våre resultater med svarfordelingen på et liknende spørsmål fra Medbestemmelsesbarometeret 2021 (MB 2021). MB benytter samme type utvalg, men et annet spørreskjema. På tross av at spørsmålene som blir stilt i undersøkelsene avviker noe fra hverandre⁵, finner vi omtrent samme nivå av samfunnskritiske (37 prosent i AB2021 og 33 prosent i MB2021). Det er også samsvar mellom de to undersøkelsene på hvilke bransjer samfunnskritisk personell oppgir å jobbe i. Dette bidrar til å styrke spørsmålets validitet, og vi vurderer spørsmålsstillingen til å fungere godt for å skille mellom ansatte i samfunnskritiske funksjoner og de som ikke har det. I det følgende kapitlet kommer en presentasjon av hvem de samfunnskritiske er, og hvilke bransjer de jobber i.

⁵ Spørsmålsformulering MB2021: «Har arbeidet ditt falt inn under unntaksbestemmelsene for personer i samfunnskritiske funksjoner?»

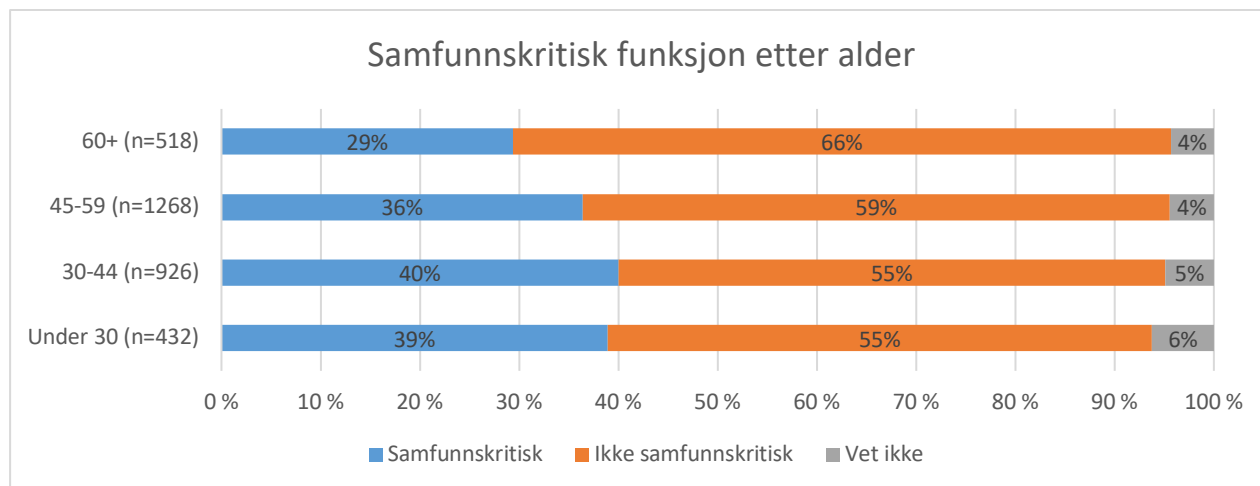
2.1 Hvem jobber i samfunnskritiske funksjoner?

Hva er det som kjennetegner de som jobber i en samfunnskritisk funksjon og de som ikke gjør det? I dette kapitlet ser vi nærmere på sammensetningen av dem som jobber i en samfunnskritisk funksjon og dem som ikke gjør det i form av demografi, sektor og bransje.

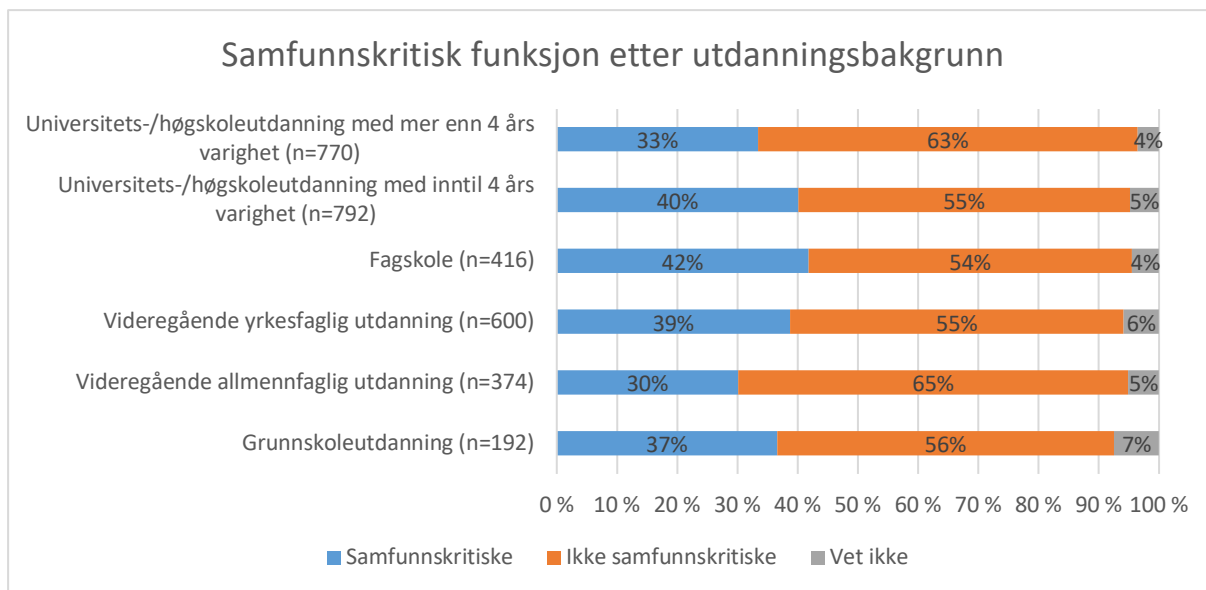
Figur 2: Samfunnskritisk funksjon etter kjønn.

Figur 2 viser at 55 prosent av de kvinnelige arbeidstakerne jobber i en samfunnskritisk funksjon. 40 prosent oppgir at de ikke jobber i en samfunnskritisk funksjon. Det er altså litt over halvparten av kvinnene som har en samfunnskritisk jobb. Blant de mannlige arbeidstakerne er det 34 prosent som oppgir at de har en samfunnskritisk jobb, mens 61 prosent svarer at de ikke har det. Svarfordelingen blant kvinnene er jevnere enn den blant mennene. Det er en like stor prosentandel (5 prosent) som svarer at de ikke vet om de jobber i en samfunnskritisk funksjon eller ikke. Det er signifikant flere av kvinnene som jobber i samfunnskritisk funksjon enn mennene.

Figur 3: Samfunnskritisk funksjon etter alder.

Figur 3 viser at det er høyest andel samfunnskritiske arbeidstakere i alderskategoriene under 45 år. Flest finner vi i alderskategorien 30–44 år hvor 40 prosent svarer at de jobber i en samfunnskritisk funksjon og andelen er tilnærmet like stor blant de under 30 år (39 prosent). I begge disse alderskategoriene er det 55 prosent som sier at de ikke er samfunnskritiske. Den laveste andelen samfunnskritiske finner vi blant dem over 60 år (29 prosent). 66 prosent i denne alderskategorien oppgir at de ikke er det. Det er signifikant færre samfunnskritiske arbeidstakere blant dem over 60 år enn gjennomsnittet.

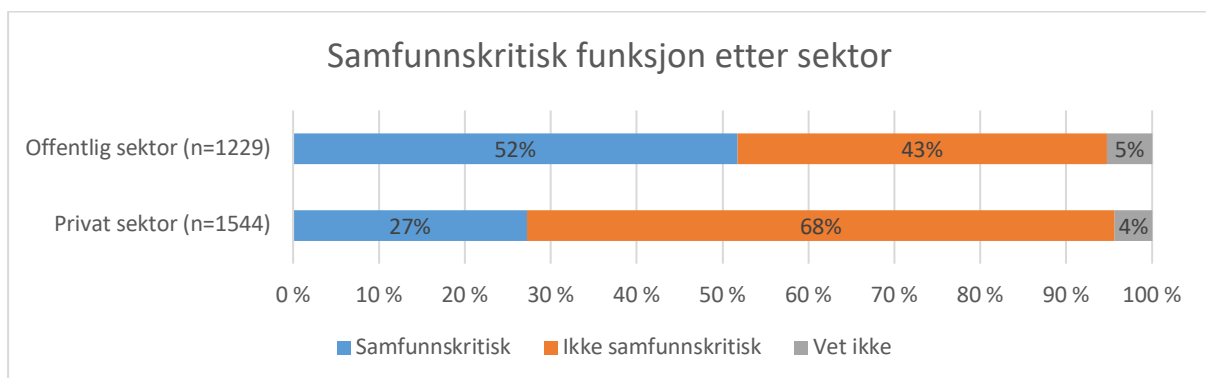

Figur 4: Samfunnskritisk funksjon etter utdanningsbakgrunn.

Som figur 4 viser, finner vi den største andelen samfunnskritiske blant dem med fagskoleutdanning. Her er det 42 prosent som oppgir at de jobber i en samfunnskritisk funksjon. Nesten like mange er det blant ansatte med universitets- og høyskoleutdanning inntil 4 år, med 40 prosent i samfunnskritiske funksjoner. Den laveste andelen samfunnskritiske arbeidstakere finner vi blant dem med videregående allmennfaglig utdanning (30 prosent) og dem med mer enn 4 års universitets- og høyskoleutdanning (33 prosent). I disse to kategoriene er det signifikant færre samfunnskritiske enn gjennomsnittet.

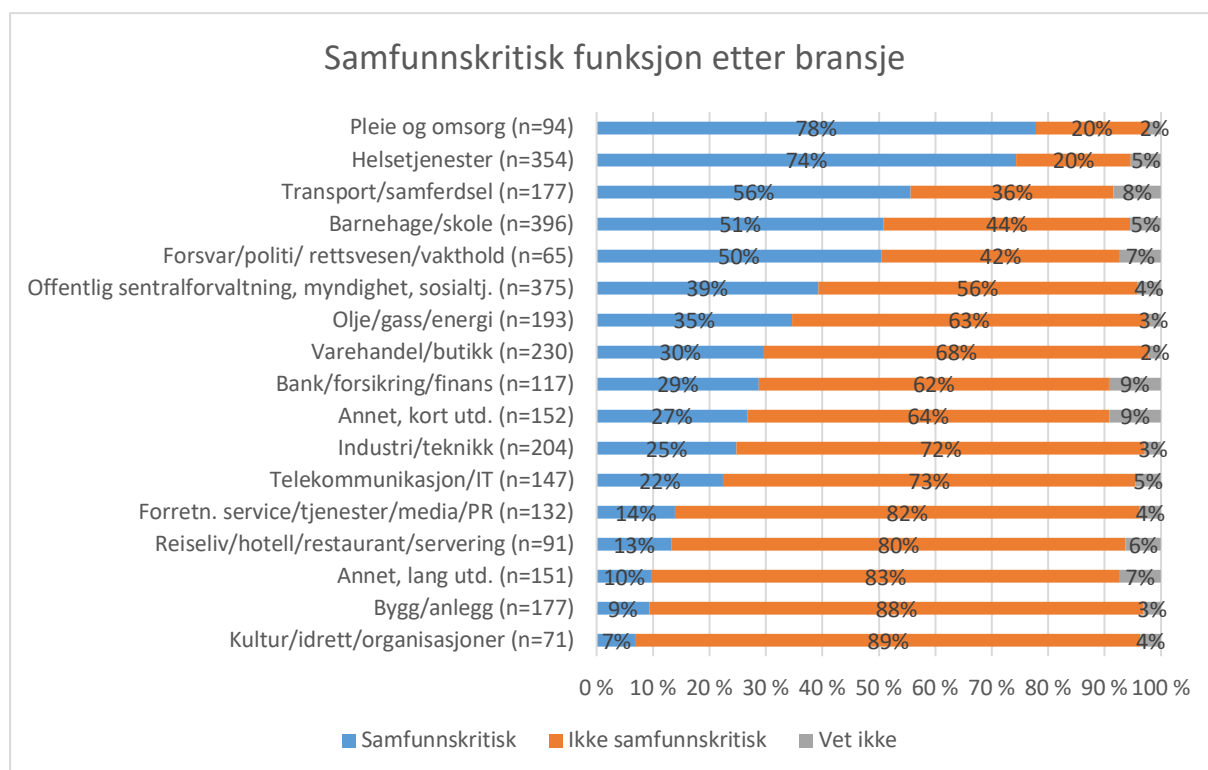
2.2 Hvor er de samfunnskritiske funksjonene?

Her viser vi fordelingen av ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon etter sektor og bransje.

Figur 5: Samfunnskritisk funksjon etter sektor.

Figur 5 viser andelen av ansatte med samfunnskritisk funksjon i offentlig og privat sektor. Av dem som jobber i offentlig sektor er det 52 prosent som svarer at de jobber i en samfunnskritisk funksjon, mens 43 prosent svarer at de ikke gjør det. I privat sektor er det 27 prosent som svarer at de er samfunnskritiske, mens 68 prosent oppgir at de ikke jobber i en samfunnskritisk funksjon.

Figur 6: Samfunnskritisk funksjon etter bransje.

Figur 6 viser at bransjene pleie og omsorg og helsetjenester har de største andelene ansatte med samfunnskritisk funksjon. Blant pleie- og omsorgsarbeiderne svarer 78 prosent at de har en samfunnskritisk jobb. Helse- og omsorgssektoren bidrar til å ivareta befolkningens sikkerhet gjennom vern mot død, fysisk skade og sykdom⁶, og det er derfor ikke overaskende at vi finner en overvekt av samfunnskritiske arbeidstakere i disse bransjene. Rundt halvparten av de ansatte i transport og samferdsel, skole og barnehage og forsvar, politi, rettsvesen og vakthold svarer også at de er samfunnskritiske. Effektiv transport av personer og gods omtales som «grunnleggende viktig for næringslivet og forsyningssikkerheten» (DFØ, s. 98), og bidrar på denne måten til å opprettholde samfunnets funksjonalitet. Som tidligere nevnt, havner skole og utdanning utenfor definisjonen «kritisk samfunnsfunksjon». Ansatte i skole og barnehage er imidlertid inkludert i den supplerende listen over viktige funksjoner i håndteringen av koronaviruset.

Det er videre 39 prosent av de som jobber innenfor offentlig forvaltning, myndighet eller sosiale tjenester som oppgir at de jobber i en samfunnskritisk funksjon. En del ansatte i offentlig forvaltning er for eksempel viktig for styringsevne og kriseledelse, som er en av de kritiske samfunnsfunksjonene som er oppført i Regjeringens liste. Enkelte NAV-ansatte og andre som jobber med sosiale tjenester bidrar på sin side til omsorgsfunksjonen gjennom oppfølging og støtte til utsatte grupper (DFØ, s. 52). Under koronapandemien har flere NAV-ansatte blitt inkludert i listen over kritisk nøkkelpersonell som følge av de mange permitteringene.

Også 35 prosent av dem som jobber med olje, gass og energi svarer at de har en samfunnskritisk jobb. Av disse nevnes kun personell som er nødvendig for forsyningen av drivstoff og strøm opp på listen over samfunnskritiske nøkkelstillinger. Noen flere stillinger knyttet til olje- og gassproduksjon er nevnt i den supplerende listen over viktige samfunnsfunksjoner. Noen av dem som jobber i varehandel og butikk, hvor det er 30 prosent som oppgir at de jobber i en

⁶ Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap. (2016, s. 44) Samfunnets kritiske funksjoner. DSB Rapport. https://www.dsb.no/globalassets/dokumenter/rapporter/kiks-2_januar.pdf

samfunnskritisk funksjon, er også avgjørende for forsyningssikkerheten. Av dem som jobber i bank, med forsikring eller finans er det 29 prosent som oppgir at de har en samfunnskritisk funksjon. Bank- og finansansatte som jobber med sikker formidling av kapital, gjennomføring av betalinger og transaksjoner og tilgang til nødvendige betalingsmidler er listet som samfunnskritiske i Regjeringens liste. Forsikringsagenter er ikke nevnt i listen.

Av arbeidstakerne i andre bransjer enn de nevnte (med kort utdanning) er det 27 prosent som oppgir at de jobber i en samfunnskritisk funksjon. Det er også en fjerdedel av de ansatte innen industri og teknikk som regner seg som samfunnskritiske. Bransjen telekommunikasjon og IT har 22 prosent som oppgir at de jobber i en samfunnskritisk funksjon. Både elektronisk kommunikasjon og digital sikkerhet i sivil sektor er listet som kritiske samfunnsfunksjoner⁷.

Bransjekategorien forretningsservice, tjenester, PR og media har 14 prosent samfunnskritiske arbeidstakere og reiseliv, hotell, restaurant og servering har 13 prosent. Den bransjen med færrest samfunnskritiske arbeidstakere er kultur, idrett og organisasjoner. Det er også en relativt liten andel, 9 prosent, av bygg- og anleggsarbeidere som sier de jobber i en samfunnskritisk funksjon. Av de arbeidstakerne med lang utdanning som ikke kan plasseres innen noen av de andre bransjene, blant annet ansatte innen forskning og analyse, er det 10 prosent samfunnskritiske arbeidstakere. Både kultur og forskning nevnes sammen med utdanning og skole som funksjoner som i et overordnet perspektiv ikke nødvendigvis er mindre viktige enn de samfunnsfunksjonene som defineres som kritiske, men som faller utenfor definisjonen fordi det vil ta lenger tid før de negative konsekvensene av bortfallet blir følbare⁸.

2.3 Fire arbeidsliv

For å svare på spørsmålet om hvordan forhold ved arbeidslivet fordeler seg blant ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon, tar vi utgangspunkt i de fire arbeidslivene som vi vanligvis benytter i YS Arbeidslivsbarometer. Mange forhold i arbeidslivet er ulike avhengig av den ansattes utdanning og inntekt. De fire arbeidslivene får vi ved å dele de ansatte inn etter om de har:

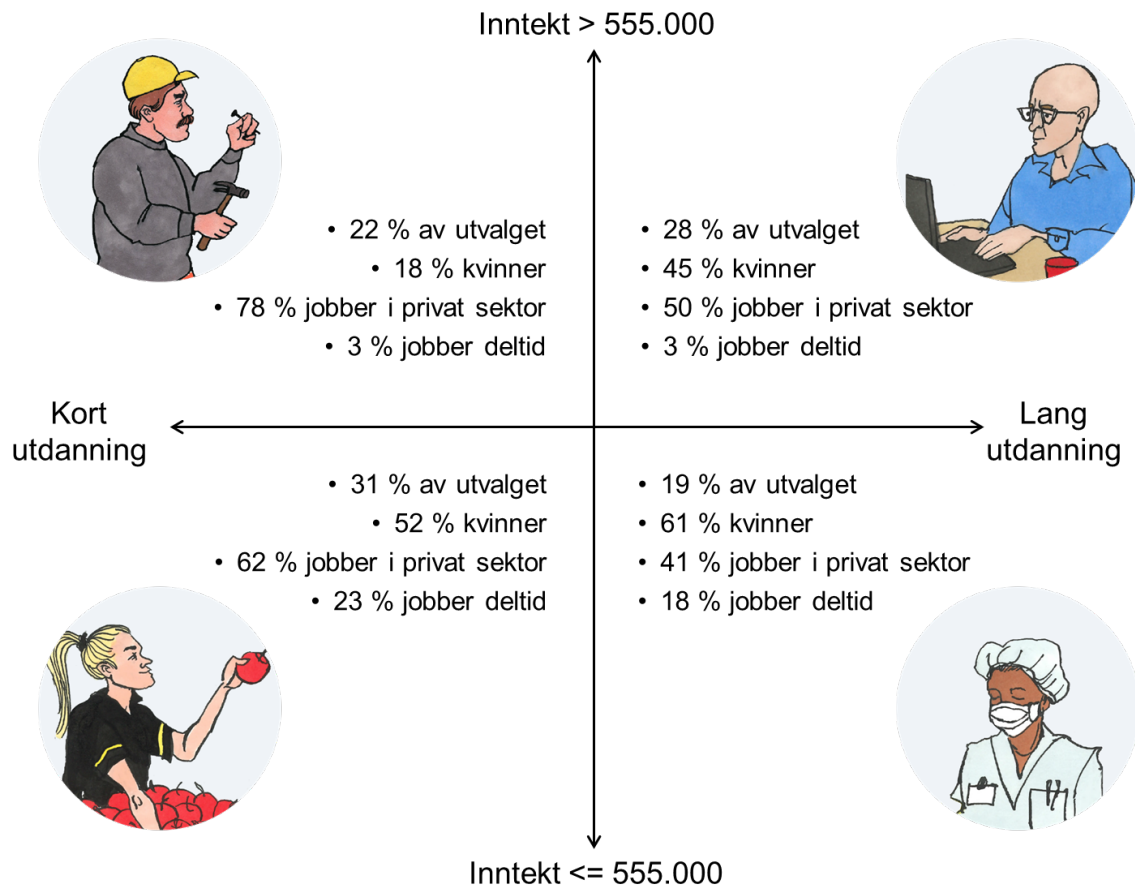
- Utdanning på universitets- eller høyskolenivå, eller ikke
- Inntekt over eller under medianen

Ved å dele arbeidslivet i fire på denne måten kan vi belyse om det er systematiske sammenhenger mellom inntekt og utdanning og andre arbeidslivsforhold. Basert på spørsmålet «Hva er din brutto årsinntekt», setter vi inntektsgrensen til medianen blant arbeidstakerne i Arbeidslivsbarometeret, som i år er på 555 000 kr.

⁷ https://www.regjeringen.no/contentassets/8da70b8196a24296ae730eaf99056c1b/liste-over-kritiske-samfunnsfunksjoner_oppdatert.pdf. Hentet 20.09.2021

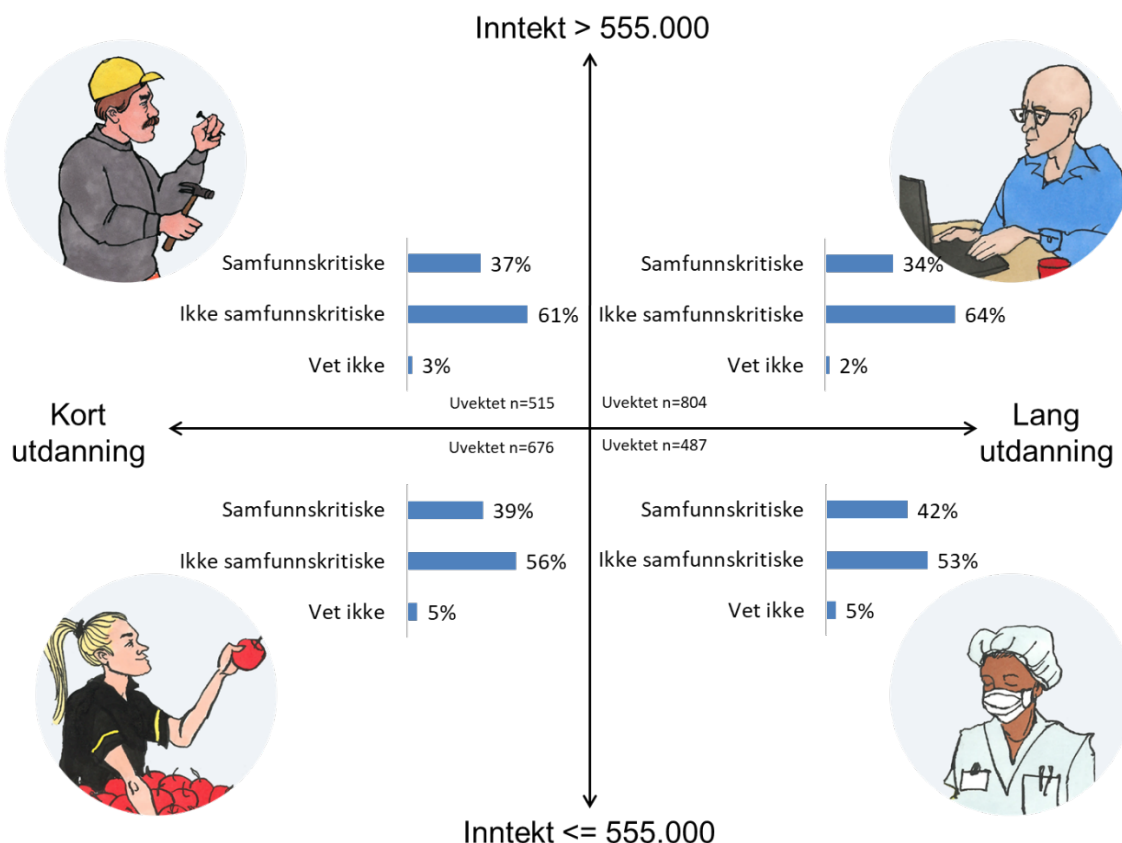
⁸ Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. (2016) Samfunnets kritiske funksjoner. DSB Rapport. https://www.dsb.no/globalassets/dokumenter/rapporter/kiks-2_januar.pdf. Side 26.

De fire arbeidslivene kan illustreres slik:

Figur 7: Fire arbeidsliv inndelt etter utdanningsnivå og inntekt. Kjønn, sektor og deltid. År 2021, N=2484.

Figuren under viser andelen av de som jobber i en samfunnskritisk funksjon, de som ikke gjør det og de som ikke vet i hvert av de fire arbeidslivene.

Figur 8: Andelen med og uten samfunnskritisk funksjon i de fire arbeidslivene.

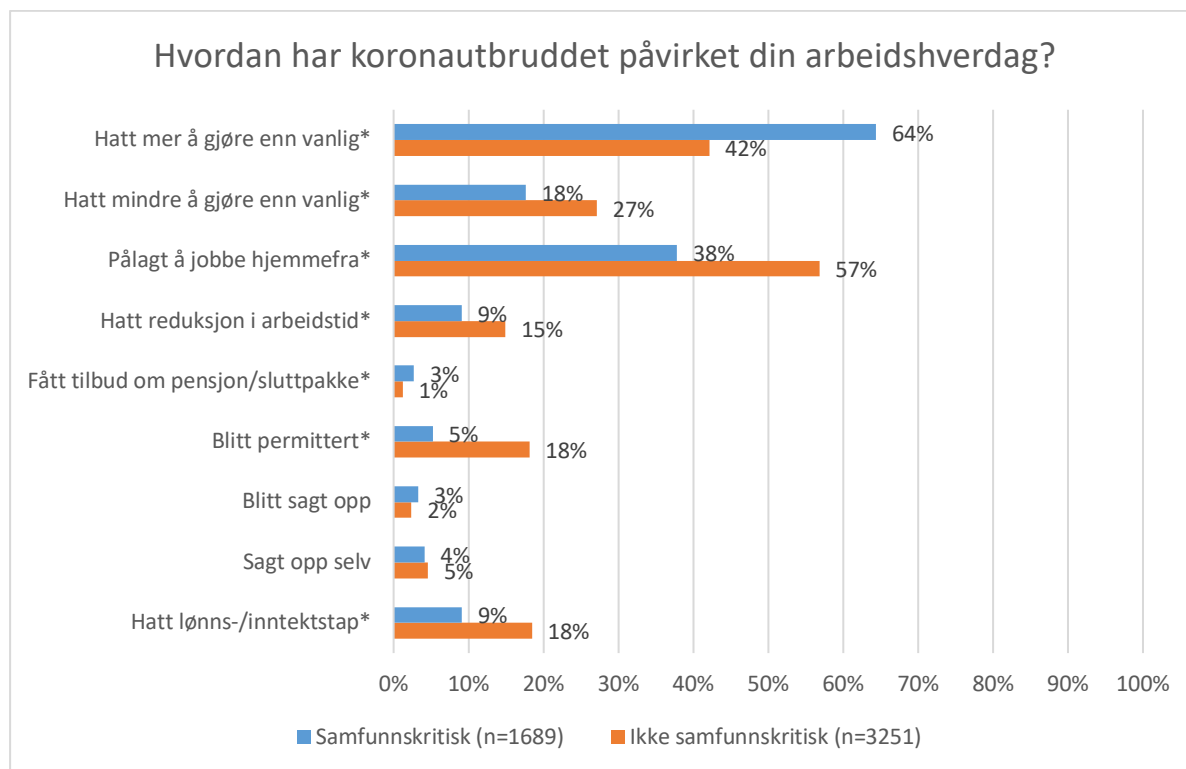
Figuren over viser at andelen ansatte i samfunnskritiske funksjoner er signifikant høyest blant dem med lang utdanning og lav inntekt. Der er det 42 prosent som svarer at de jobber i en samfunnskritisk funksjon, mens 53 prosent ikke gjør det. I dette arbeidslivet finner vi en signifikant overvekt av dem som jobber i barnehage og skole. Mange av de ansatte i helse og omsorg finner vi også her. Blant dem med kort utdanning og lav inntekt finner vi en litt lavere andel ansatte i samfunnskritiske funksjoner (39 prosent) og en litt høyere andel av ikke-samfunnskritiske (56 prosent). I dette arbeidslivet er det en signifikant overvekt av ansatte innen varehandel og butikk.

Når det gjelder dem med kort utdanning og høy inntekt, oppgir 37 prosent at de jobber i en samfunnskritisk funksjon, mens 61 prosent svarer at de ikke gjør det. Her finner vi en signifikant overvekt av dem som jobber i bransjene industri og teknikk, bygg og anlegg, transport og samferdsel og olje, gass og energi. Andelen samfunnskritiske er lavest blant dem med lang utdanning og høy inntekt (34 prosent). 64 prosent av arbeidstakerne i dette arbeidslivet svarer at de ikke jobber i en samfunnskritisk funksjon. I dette arbeidslivet er det en overvekt som jobber innen offentlig sentralforvaltning, myndighet og sosialtjenester.

Selv om det er noen forskjeller i omfanget, finner vi ansatte med samfunnskritiske funksjoner både blant ansatte med lang og kort utdanning og med høy og lav inntekt. I neste kapittel undersøker vi arbeidsforholdene til de ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon innenfor hvert av de fire arbeidslivene.

3. Konsekvenser av korona

De fleste arbeidstakere har på en eller annen måte opplevd endringer i sin arbeidshverdag som konsekvens av koronautbruddet. Foruten at selve benevnelsen samfunnskritisk er tatt i bruk, er den noen forskjeller i hvordan pandemien har påvirket arbeidshverdagen til de som jobber i en samfunnskritisk funksjon og de som ikke gjør det?

Figur 9: "Har du som arbeidstaker opplevd noe av følgende som en konsekvens av koronautbruddet?" fordelt etter ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon, alle ansatte.

Av de som jobber i en samfunnskritisk funksjon er det over halvparten som har fått mer å gjøre enn vanlig som en konsekvens av koronautbruddet, som vist i figur 9. Dette gjelder imidlertid ikke for alle; rundt 20 prosent rapporterer at de har hatt mindre å gjøre. Grafen viser videre at nesten 40 prosent av de samfunnskritiske arbeidstakerne har blitt pålagt å jobbe hjemmefra. Noen av dem har også opplevd inntektstap og/eller reduksjon i arbeidstid. Det er relativt få som har fått tilbud om pensjon/sluttpakke, blitt sagt opp eller har sagt opp selv.

Man skulle kanskje tro at det ikke ville være noen permitteringer blant de med samfunnskritiske funksjoner. Likevel oppgir 5 prosent av dem at de har blitt permittert som en konsekvens av koronautbruddet. Da vi så nærmere på denne gruppen fant vi at ingen av dem hadde vært permittert mer enn seks måneder. En del oppga å ha flere jobber og noen hadde også skiftet jobb i løpet av det siste året. Det er derfor mulig at de har vært permittert i en annen jobb som ikke er samfunnskritisk og/eller at de var permittert før de begynte å jobbe i en samfunnskritisk funksjon. Sammenliknet med dem som ikke jobber i en samfunnskritisk funksjon, hvor 18 prosent har vært permitterte, er de uansett en liten gruppe.

Når vi ser på svarfordelingen blant de arbeidstakerne som ikke jobber i en samfunnskritisk funksjon, finner vi at bildet ser noe annerledes ut. Også blant disse er det ganske mange som har fått mer å gjøre som en konsekvens av koronautbruddet, men andelen er lavere enn for dem med samfunnskritiske funksjoner. Motsatt er det en større andel av dem med ikke-samfunnskritiske jobber som rapporterer at de har fått mindre å gjøre en vanlig. Over halvparten av dem har blitt

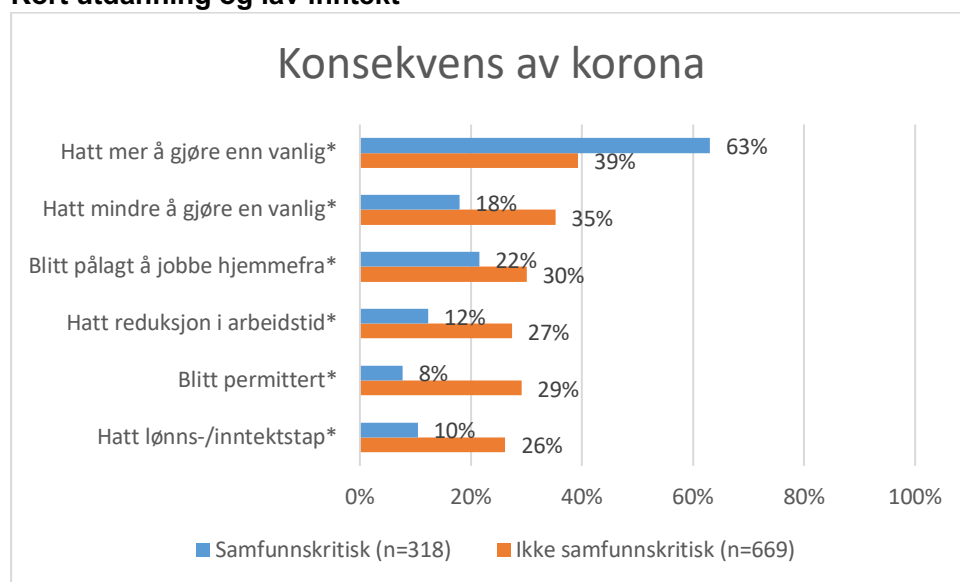
pålagt å jobbe hjemmefra. Andelen som har blitt permitterte er nesten fire ganger så stor som blant de som jobber i en samfunnskritisk funksjon. Det er også dobbelt så mange som har opplevd inntektstap blant de som ikke har en samfunnskritisk funksjon.

Alle svarforskjellene mellom de med og uten samfunnskritisk funksjon er signifikante med unntak av svarfordelingen på spørsmålene om man har sagt opp selv eller om man har blitt sagt opp.

3.1 Koronakonsekvenser i hvert av de fire arbeidslivene

Vi vet at konsekvensene som smitteverntiltakene har hatt for arbeidstakere i stor grad er avhengige av deres inntekt- og utdanningsnivå. Jo høyere utdanning og inntekt, jo flere har vært pålagt hjemmekontor, og jo lavere utdanning og inntekt, jo flere har vært permitterte. Hvordan er konsekvensene fordelt på de i jobber med og uten en samfunnskritisk funksjon i hvert av de fire arbeidslivene?

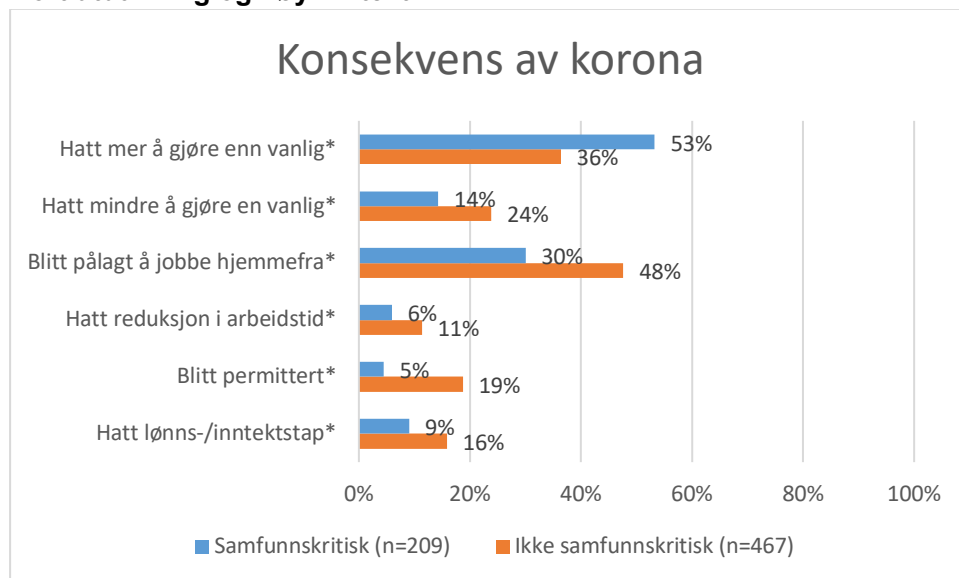
Kort utdanning og lav inntekt

Figur 10: "Har du som arbeidstaker opplevd noe av følgende som en konsekvens av koronautbruddet?" fordelt etter ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon, med kort utdanning og lav inntekt.

Blant ansatte med kort utdanning og lav inntekt er det store forskjeller på hvilke konsekvenser korona har hatt for dem med og uten samfunnskritiske jobber (figur 10). De i samfunnskritiske jobber har oftere hatt mer å gjøre, mens de som ikke jobber i en samfunnskritisk funksjon oftere har hatt mindre å gjøre enn vanlig, har blitt pålagt å jobbe hjemmefra, blitt permittert eller hatt reduksjon i arbeidstid og inntektstap. Hele 29 prosent av dem i jobber uten samfunnskritisk funksjon med kort utdanning og lav inntekt har blitt permittert som følge av koronatiltakene.

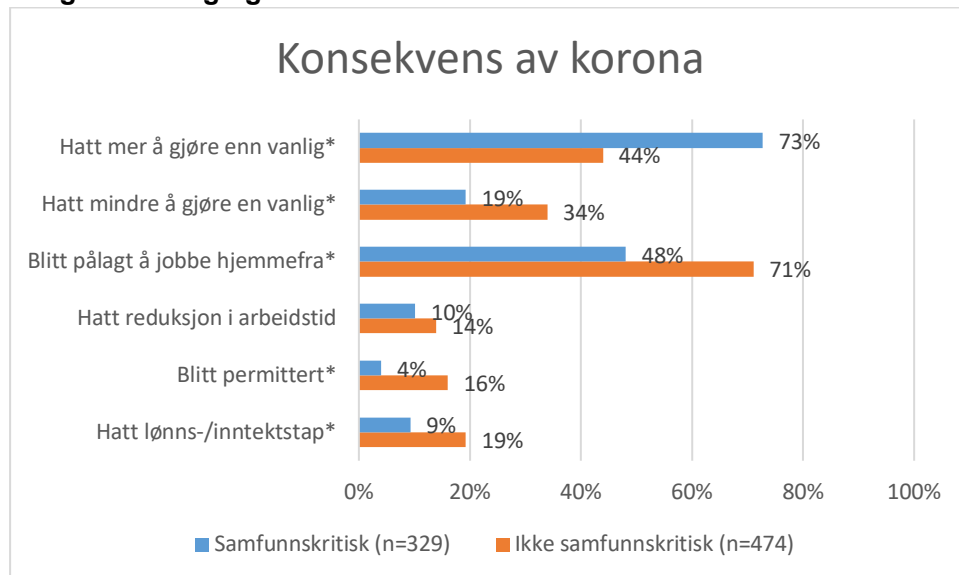
Kort utdanning og høy inntekt

Figur 11: "Har du som arbeidstaker opplevd noe av følgende som en konsekvens av koronautbruddet?" fordelt etter ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon, med kort utdanning og høy inntekt.

Ansatte med kort utdanning og høy inntekt har sjeldnere opplevd noen av konsekvensene av korona. Mønsteret samsvarer likevel med det vi ser på overordnet nivå: De med samfunnskritisk funksjon har oftere fått mer å gjøre på jobb, mens de uten samfunnskritisk funksjon oftere har blitt pålagt å jobbe hjemmefra eller fått mindre å gjøre. De har også i dette arbeidslivet oftere hatt lønns- eller inntektstap eller blitt permitterte.

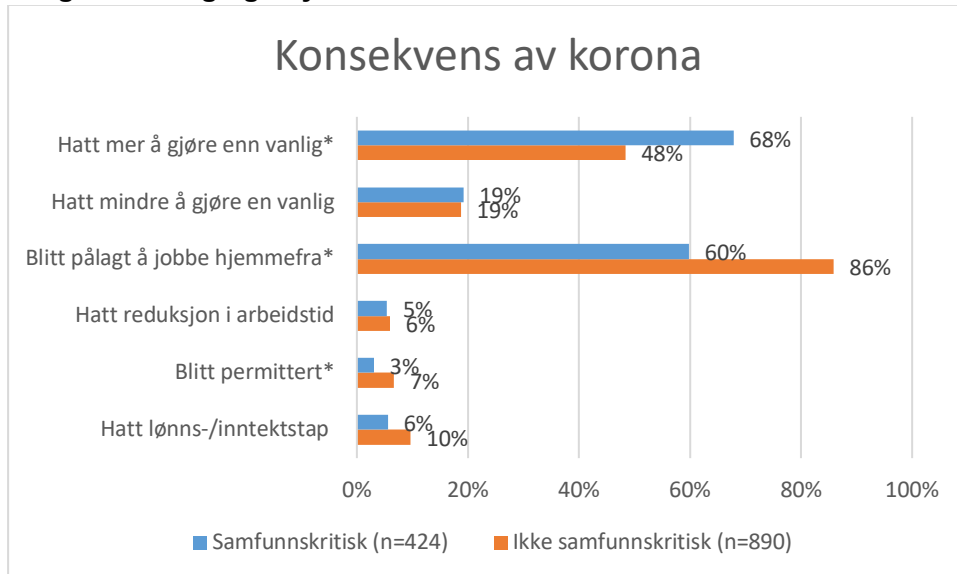
Lang utdanning og lav inntekt

Figur 12: "Har du som arbeidstaker opplevd noe av følgende som en konsekvens av koronautbruddet?" fordelt etter ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon, med lang utdanning og lav inntekt.

Ansatte med lang utdanning og lav inntekt i samfunnskritiske funksjoner er den kategorien som oftest svarer at de har fått mer å gjøre enn vanlig på jobb. Det er 73 prosent som sier dette. Et stort flertall av dem som ikke har en samfunnskritisk funksjon har oftere blitt pålagt hjemmekontor. Det er også i dette arbeidslivet flere av de uten samfunnskritisk jobb som har hatt mindre å gjøre enn vanlig, blitt permittert eller hatt lønns- og inntektstap.

Lang utdanning og høy inntekt

Figur 13: "Har du som arbeidstaker opplevd noe av følgende som en konsekvens av koronautbruddet?" fordelt etter ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon, med lang utdanning og høy inntekt.

Blant ansatte med lang utdanning og høy inntekt er det flere av dem med samfunnskritiske jobber som har hatt mer å gjøre enn vanlig. Få i dette arbeidslivet har hatt mindre å gjøre enn vanlig, uavhengig av om deres jobb er samfunnskritisk eller ikke. De aller fleste ansatte uten en samfunnskritisk funksjon har vært pålagt hjemmekontor som følge av koronarestriksjonene, men det gjelder også over halvparten av dem med en samfunnskritisk funksjon i dette arbeidslivet med lang utdanning og høy inntekt. Selv om flere av de uten samfunnskritisk jobb har blitt permittert enn dem med samfunnskritisk jobb, er andelen lavere i dette arbeidslivet enn i de andre.

4. Arbeidsforhold blant ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon i de fire arbeidslivene

4.1 Arbeidslivet med kort utdanning og lav inntekt

Den største delen av arbeidslivet, med 31 prosent av alle ansatte, er arbeidslivet til ansatte uten universitets- og høyskoleutdanning og som tjener under medianen. I dette arbeidslivet er 52 prosent kvinner, 62 prosent jobber i privat sektor og 23 prosent jobber deltid. 5 prosent er midlertidig ansatte.

Det er 39 prosent av de ansatte i dette arbeidslivet som jobber i en samfunnskritisk funksjon, mens 56 prosent ikke gjør det og 5 prosent som ikke vet.

Ansatte i samfunnskritiske funksjoner jobber i følgende bransjer:

- Helsetjenester (22%)
- Barnehage og skole (16%)
- Varehandel og butikk (12%)
- Pleie og omsorg (9%)
- Transport og samferdsel (9%)

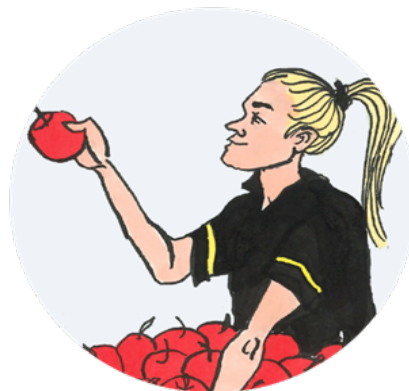
Ansatte i ikke-kritiske funksjoner jobber i følgende bransjer:

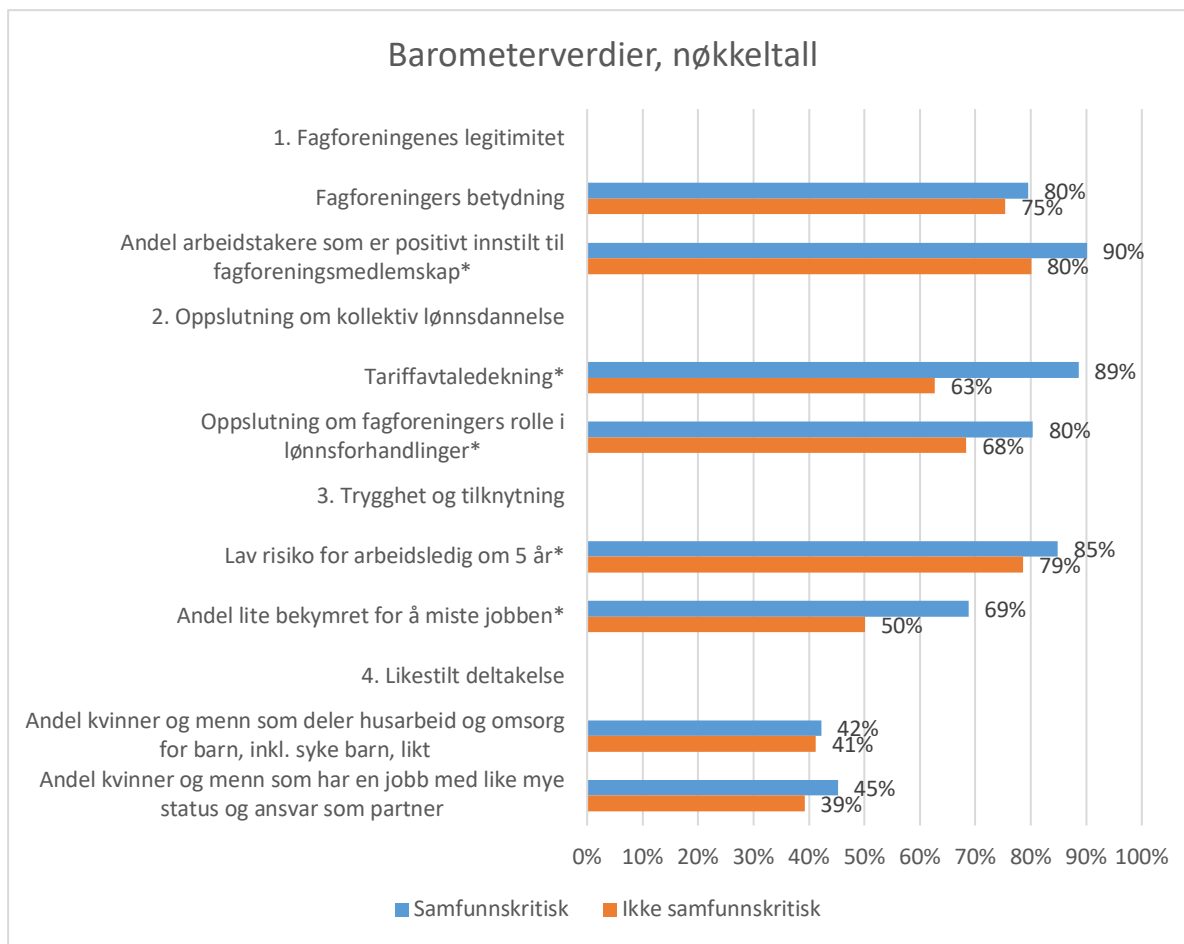
- Varehandel og butikk (17%)
- Annet (12%)
- Bygg og anlegg (11%)
- Reiseliv, hotell, restaurant og servering (11%)
- Offentlig sentralforvaltning, myndighet og sosialtjenester (10%)

Ansatte i samfunnskritiske funksjoner jobber oftest i helsetjenester, barnehage og skole, pleie og omsorg og transport og samferdsel. De som ikke jobber i samfunnskritiske funksjoner jobber oftest med annet, bygg og anlegg og reiseliv, hotell, restaurant og servering. Ansatte innen varehandel og butikk utgjør den største bransjen blant de ansatte med ikke-kritiske samfunnsfunksjoner, men også en betydelig andel av dem med samfunnskritisk funksjon.

Barometerverdier

Figur 14 under viser hvordan ulike forhold i arbeidslivet skiller seg mellom de som er ansatt i samfunnskritiske funksjoner og de som ikke er det blant arbeidstakere med kort utdanning og lav inntekt.

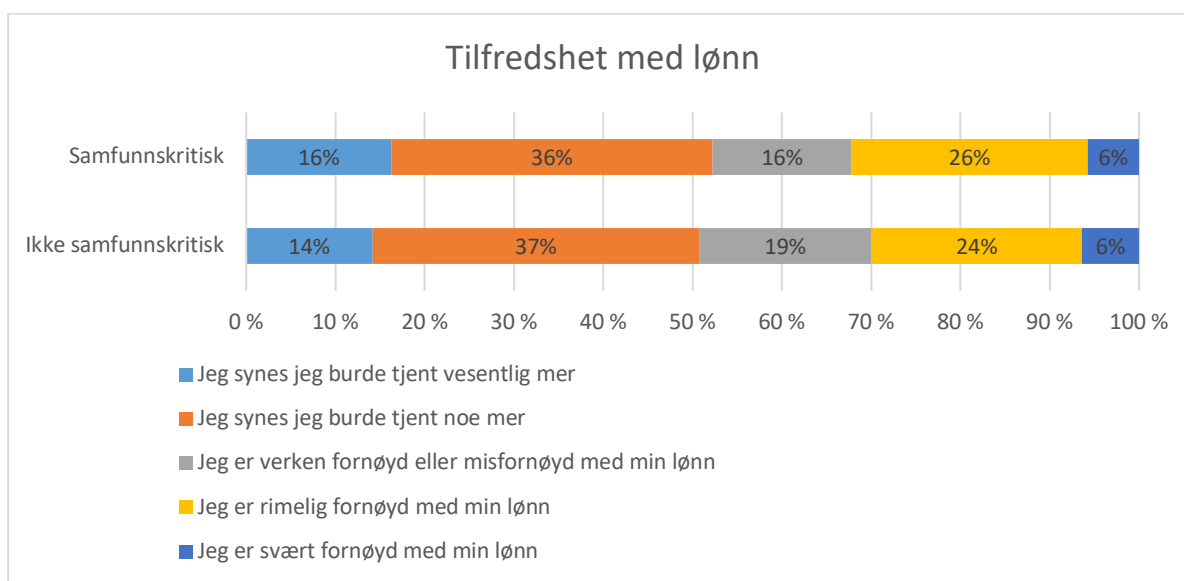

Figur 14: Barometerverdier 1-4, nøkkeltall for ansatte med kort utdanning og lav inntekt. *Signifikant forskjell på ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre. Bivariat analyse.

Fagforeningens legitimitet og oppslutning om kollektiv lønnsdannelse

Ansatte i samfunnskritiske funksjoner er mer positive til fagforeningsmedlemskap enn ansatte i andre funksjoner. De arbeider oftere i virksomheter med tariffavtaler og mener oftere at fagforeningene har en viktig rolle i lønnsforhandlinger.

Figur 15: Svarfordeling på spørsmålet "Hva synes du om din egen lønn?" (N=636).

Omtrent halvparten av de ansatte med kort utdanning og lav inntekt mener at de burde tjent noe eller vesentlig mer, mens litt under en tredjedel er rimelig eller svært fornøyd med egen lønn (figur 15). Her er det ingen forskjell mellom dem som er ansatt i jobb med samfunnskritisk funksjon og ikke.

Trygghet og tilknytning til arbeidslivet

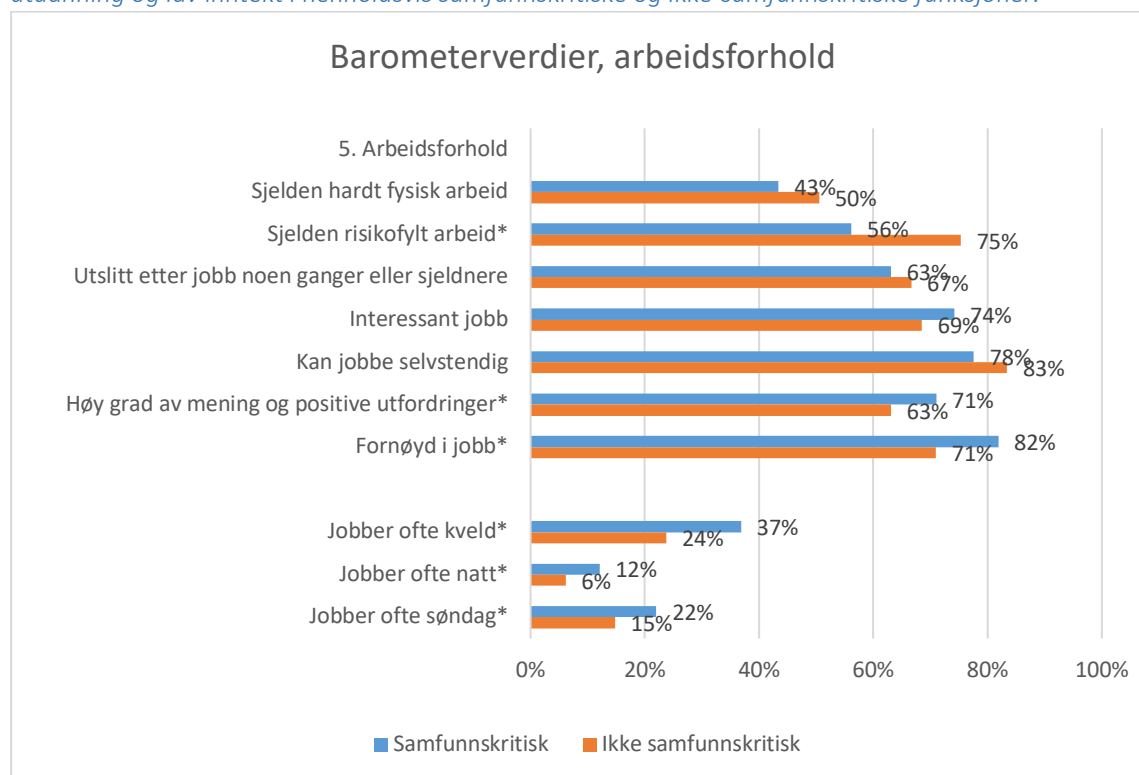
Bekymringen for å miste jobben er generelt høyere blant ansatte i dette arbeidslivet enn blant dem med lengre utdanning og høyere inntekt. Blant ansatte i samfunnskritiske funksjoner er betydelig færre bekymret for å miste jobben enn andre ansatte i dette arbeidslivet. Det er også signifikant flere av de i ikke-samfunnskritiske funksjoner som mener de har risiko for arbeidsledighet om fem år.

Likestilt deltakelse

Likestillingen på hjemmebane ligger etter i dette arbeidslivet i forhold til i de andre, men det er ingen signifikant forskjell i hverken hvordan ansatte i samfunnskritiske og ikke-samfunnskritiske jobber deler på husarbeidet eller hvordan de vurderer sin jobbs status i forhold til partner.

Arbeidsforhold, stress og mestring

Figuren under viser hvordan arbeidsforhold, stress og mening i jobben varierer mellom ansatte med kort utdanning og lav inntekt i henholdsvis samfunnskritiske og ikke-samfunnskritiske funksjoner.

Figur 16: Barometerverdi 5 og arbeidstid, nøkkeltall for ansatte med kort utdanning og lav inntekt. *Signifikant forskjell på ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre. Bivariat analyse.

Flere ansatte i samfunnskritiske jobber har ofte risikofyllt arbeid enn ansatte i ikke-samfunnskritiske jobber. Ansatte i jobber med samfunnskritisk funksjon jobber oftere kveld, natt og søndag enn ansatte i ikke-samfunnskritiske funksjoner. Samtidig opplever de som er ansatt i samfunnskritiske funksjoner oftere en høy grad av mening og positive utfordringer i jobben. Færre av de ansatte i ikke-samfunnskritiske yrker er fornøyd med jobben.

4.2 Arbeidslivet med kort utdanning og høy inntekt

Litt over én av fem ansatte, 22 prosent, har utdanning på grunn-, videregående- eller fagskolenivå og inntekt over medianen. I dette arbeidslivet er det en stor overvekt av menn (82 prosent), 78 prosent jobber i privat sektor og kun 3 prosent jobber deltid. Bare 1 prosent er midlertidig ansatte.

Det er 37 prosent av de ansatte i dette arbeidslivet som jobber i en samfunnskritisk funksjon, mens 61 prosent ikke gjør det og 3 prosent ikke vet.

Ansatte i samfunnskritiske funksjoner jobber i følgende bransjer:

- Olje, gass og energi (23%)
- Transport og samferdsel (21%)
- Industri og teknikk (10%)
- Offentlig sentralforvaltning, myndighet og sosialtjenester (9%)
- Helsetjenester (8%)
- Annet (8%)

Ansatte i ikke-kritiske funksjoner jobber i følgende bransjer:

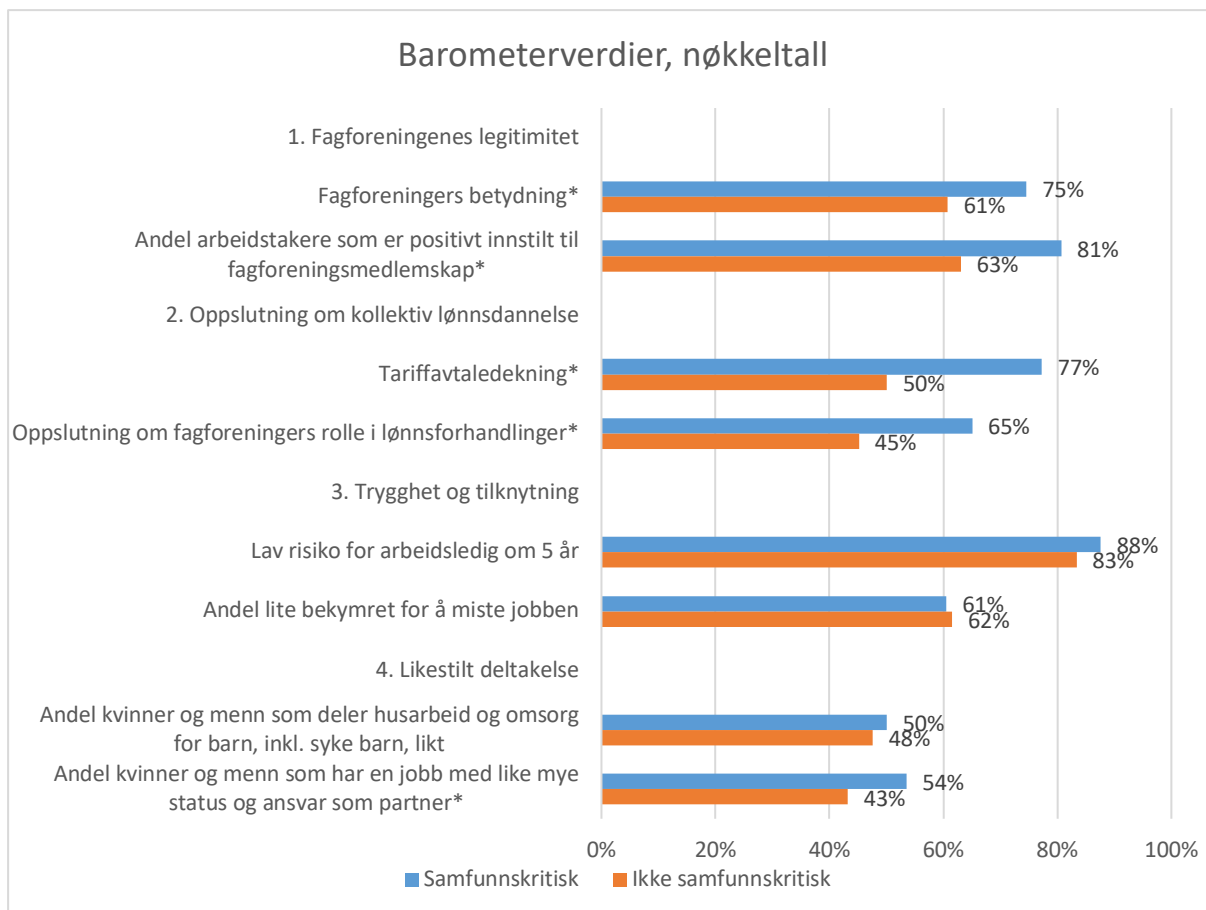
- Bygg og anlegg (19%)
- Industri og teknikk (17%)
- Olje, gass og energi (15%)
- Varehandel og butikk (7%)
- Transport og samferdsel (7%)
- Telekommunikasjon og IT (7%)
- Annet (7%)

Ansatte i samfunnskritiske funksjoner jobber oftest med olje, gass og energi og transport og samferdsel. De ansatte i ikke-samfunnskritiske funksjoner jobber oftest i bygg og anlegg og industri og teknikk.

Barometerverdier

Figurene under viser hvordan ulike forhold i arbeidslivet skiller seg mellom de som er ansatt i samfunnskritiske funksjoner og de som ikke er det blant arbeidstakere med kort utdanning og høy inntekt.

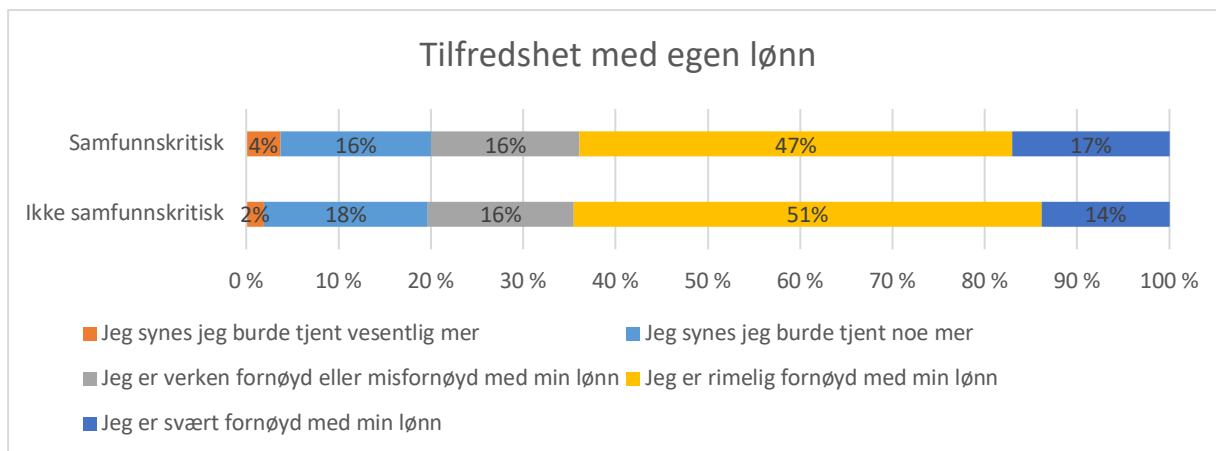

Figur 17: Barometerverdier 1-4, nøkkeltall for ansatte med kort utdanning og høy inntekt. *Signifikant forskjell på ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre. Bivariat analyse.

Fagforeningens legitimitet og oppslutning om kollektiv lønnsdannelse

I arbeidslivet med høy inntekt og kort utdanning tillegger ansatte med samfunnskritiske funksjoner fagforeninger en større betydning enn ansatte i andre jobber gjør. De er også oftere fagorganiserte eller positive til fagorganisering. Ansatte i jobber med samfunnskritisk funksjon har også oftere tariffavtale og er mer positive til at fagforeningene skal ha en rolle i lønnsforhandlinger.

Figur 18: Svarfordeling på spørsmålet "Hva synes du om din egen lønn?" (N=501).

Det er ingen store forskjeller i hvordan de ansatte i samfunnskritiske og ikke-samfunnskritiske funksjoner vurderer sin egen lønn i dette arbeidslivet. Ansatte i dette arbeidslivet er mer fornøyd

med egen lønn enn ansatte i de andre arbeidslivene. Nesten to av tre er rimelig eller svært fornøyd med egen lønn, mens omkring 20 prosent mener de burde tjent mer.

Trygghet og tilknytning til arbeidslivet

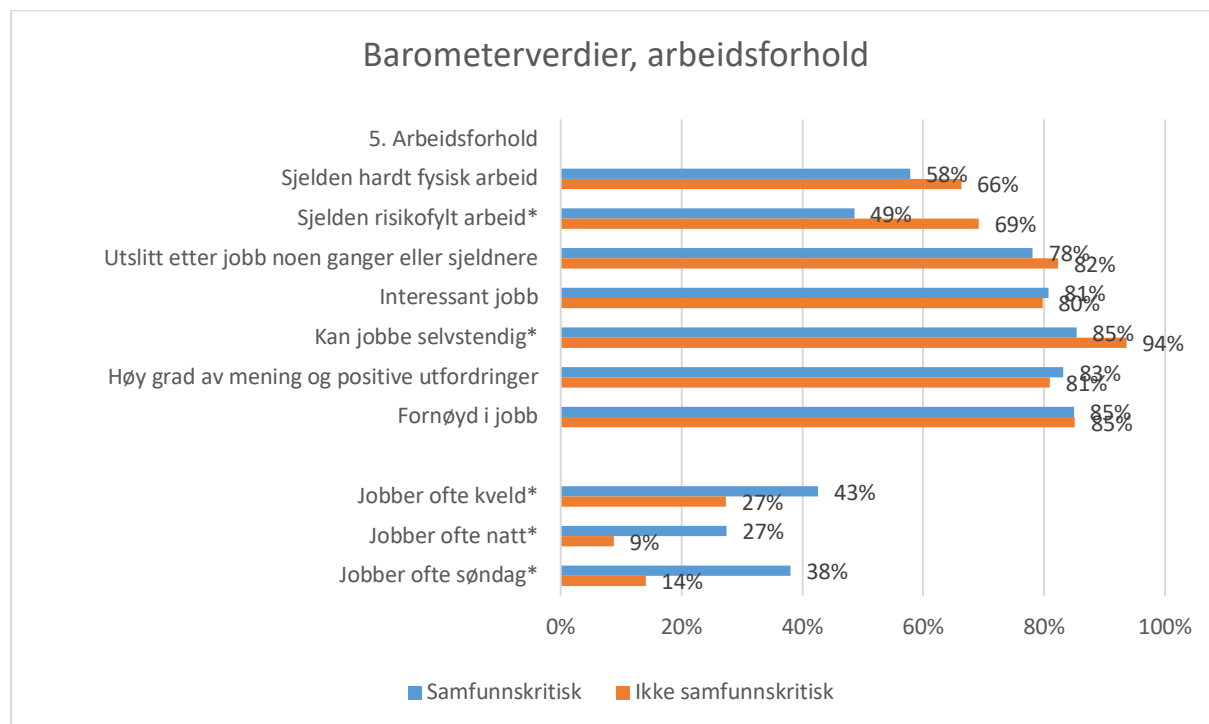
Det er ingen forskjeller i bekymring for å miste jobben eller være arbeidsledig om fem år mellom de som er ansatt i samfunnskritiske funksjoner og andre i dette arbeidslivet. Ansatte i arbeidslivet med høy inntekt og kort utdanning har generelt litt lavere jobbtrygghet enn ansatte med lengre utdanning, men bedre enn ansatte i arbeidslivet med kort utdanning og lav inntekt.

Likestilt deltakelse

Omtrent halvparten av de ansatte i arbeidslivet med kort utdanning og høy inntekt deler hovedansvaret for hjem og barn likt med partner. Det er ingen signifikant forskjell mellom ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre. Når det gjelder jobbens ansvar og status, er det flere av de med samfunnskritisk funksjon som vurderer at deres jobb har lik status som partner, enn blant de uten samfunnskritisk funksjon.

Arbeidsforhold, stress og mestring

Figuren under viser hvordan arbeidsforhold, stress og mening i jobben varierer mellom ansatte med kort utdanning og høy inntekt i henholdsvis samfunnskritiske og ikke-samfunnskritiske funksjoner.

Figur 19: Barometerverdi 5 og arbeidstid, nøkkeltall for ansatte med kort utdanning og høy inntekt. *Signifikant forskjell på ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre. Bivariat analyse

Flere ansatte i samfunnskritiske jobber har ofte risikofyllt arbeid enn ansatte i ikke-samfunnskritiske jobber. Ansatte i jobber med samfunnskritisk funksjon jobber langt oftere kveld, natt og søndag enn ansatte i ikke-samfunnskritiske funksjoner. Det er ingen forskjell i opplevelse av å ha en interessant jobb, mestring, mening og tilfredshet; her ligger både de samfunnskritiske og de andre på eller høyere enn gjennomsnittet blant alle arbeidstakere. De som ikke er ansatt i samfunnskritiske funksjoner kan oftere jobbe selvstendig.

4.3 Arbeidslivet med lang utdanning og lav inntekt

Rett under én av fem ansatte, 19 prosent, har utdanning på universitets- eller høyskolenivå og inntekt under medianen. I dette arbeidslivet er det en overvekt av kvinner (61 prosent), 59 prosent jobber i offentlig sektor og 18 prosent jobber deltid. 14 prosent er midlertidig ansatte.

Det er i dette arbeidslivet vi finner flest med jobber i samfunnskritiske funksjoner (42 prosent). 53 prosent jobber ikke i en samfunnskritisk funksjon og 5 prosent vet ikke.

Ansatte i samfunnskritiske funksjoner jobber i følgende bransjer:

- Barnehage og skole (33%)
- Helsetjenester (31%)
- Offentlig sentralforvaltning, myndighet og sosiale tjenester (16%)
- Pleie og omsorg (6%)

Ansatte i ikke-kritiske funksjoner jobber i følgende bransjer:

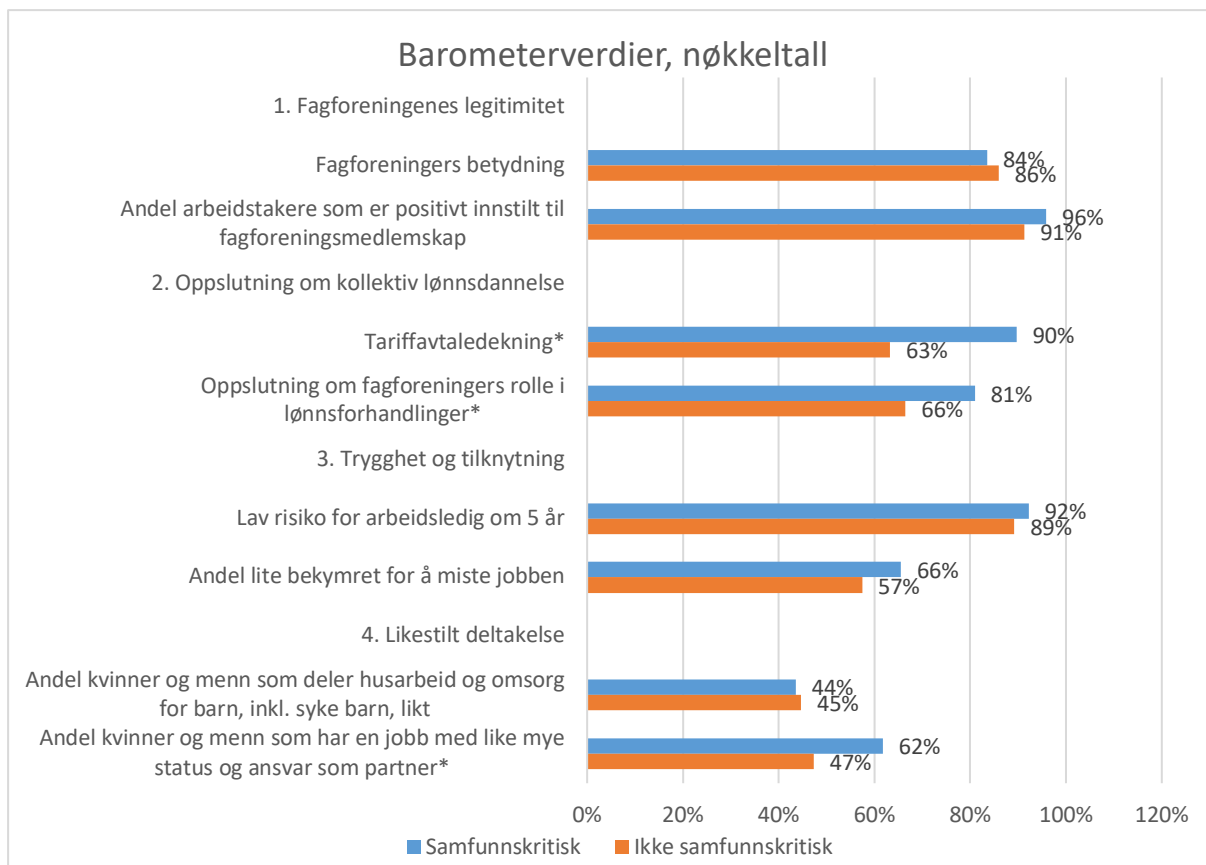
- Barnehage og skole (16%)
- Annet (16%)
- Offentlig sentralforvaltning, myndighet og sosiale tjenester (15%)
- Kultur, idrett og organisasjoner (8%)
- Forretningsservice, tjenester, media og PR (8%)

Ansatte i samfunnskritiske funksjoner jobber oftest i barnehage og skole og helsetjenester. De ansatte i jobber som ikke er samfunnskritiske er jevnere fordelt over flere bransjer. De største er barnehage og skole, andre bransjer og offentlig sentralforvaltning, myndighet og sosiale tjenester.

Barometerverdier

Figurene under viser hvordan ulike forhold i arbeidslivet skiller seg mellom de som er ansatt i samfunnskritiske funksjoner og de som ikke er det blant arbeidstakere med lang utdanning og lav inntekt.

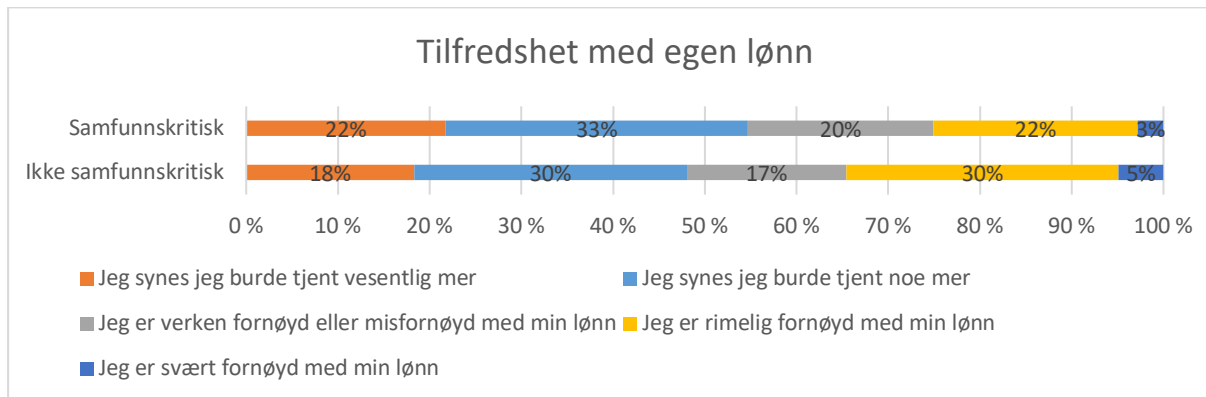

Figur 20: Barometerverdier 1–4, nøkkeltall for ansatte med lang utdanning og lav inntekt. *Signifikant forskjell på ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre. Bivariat analyse.

Fagforeningens legitimitet og oppslutning om kollektiv lønnsdannelse

I arbeidslivet med lav lønn og lang utdanning er oppslutningen om fagforeninger og fagforeningers betydning høy både blant arbeidstakere med samfunnskritisk funksjon og andre. Tariffavtaledekningen er betydelig høyere blant dem som er ansatt i en samfunnskritisk funksjon og det er også oppslutningen om fagforeningers rolle i lønnsforhandlinger.

Tilfredsheten med egen lønn er litt høyere blant dem som ikke er ansatt i en samfunnskritisk funksjon: 35 prosent er rimelig eller svært fornøyd med egen lønn, mot 25 prosent av de i en samfunnskritisk funksjon. På samme måte er det 55 prosent av de i en samfunnskritisk funksjon som mener de burde tjent noe eller vesentlig mer, mens 48 prosent av de som ikke er i en samfunnskritisk funksjon sier det samme.

Figur 21: Svarfordeling på spørsmålet "Hva synes du om din egen lønn?" (N=462).

Trygghet og tilknytning til arbeidslivet

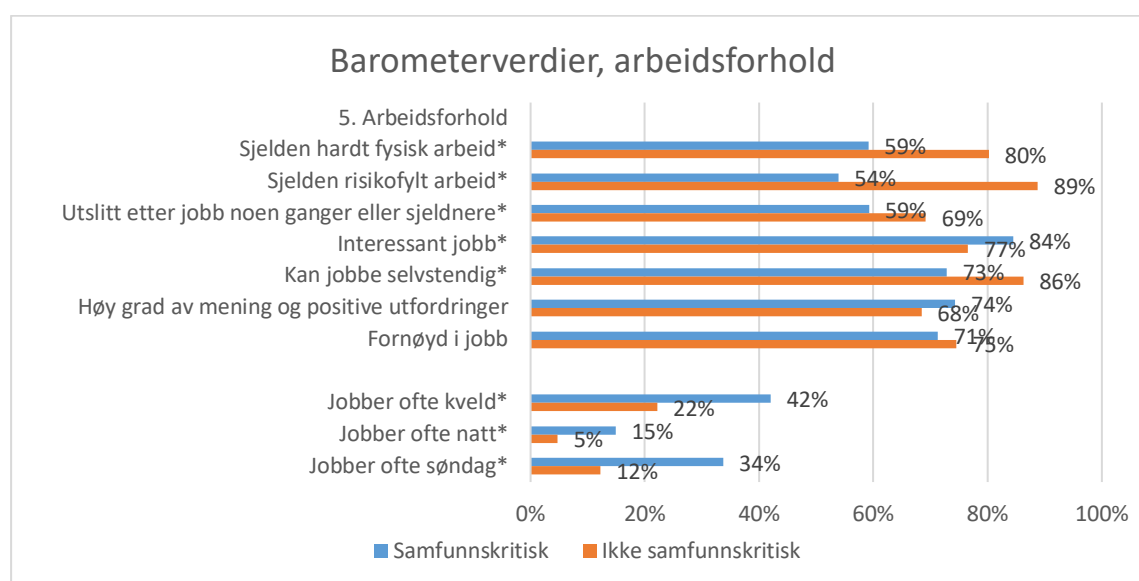
Ansatte i både samfunnskritiske funksjoner og andre jobber har høy jobbtrygghet i dette arbeidslivet. Bekymringen for å miste jobben er på omtrent samme nivå som for gjennomsnittet av alle arbeidstakere, mens risikoen for å være arbeidsledig om fem år oppleves lavere av de ansatte med lang utdanning og lav inntekt både med og uten samfunnskritiske funksjon.

Likestilt deltakelse

Det er ingen forskjell på andelen som deler hovedansvar for hus og hjem likt mellom ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre i dette arbeidslivet. Det er derimot flere av de ansatte i samfunnskritiske funksjoner som sier de har samme nivå av status og ansvar på jobb som partner.

Arbeidsforhold, stress og mestring

Figuren under viser hvordan arbeidsforhold, stress og mening i jobben varierer mellom ansatte med lang utdanning og lav inntekt i henholdsvis samfunnskritiske og ikke-samfunnskritiske funksjoner.

Figur 22: Barometerverdi 5 og arbeidstid, nøkkeltall for ansatte med lang utdanning og lav inntekt. *Signifikant forskjell på ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre. Bivariat analyse

I arbeidslivet med lang utdanning og lav inntekt er det flere av de som jobber i samfunnskritiske funksjoner som ofte opplever at arbeidet er fysisk hardt og risikofylt, og de er oftere utslitt etter jobb enn andre ansatte. Flere av de som er ansatt i samfunnskritiske funksjoner jobber på kveld, natt og søndag. På den annen side er det flere av de samfunnskritiske som opplever at jobben er interessant. Det er ingen forskjell i mening og positive utfordringer eller tilfredshet med jobben mellom de som er ansatt i en samfunnskritisk funksjon og andre. Derimot kan de som ikke er ansatt i en samfunnskritisk funksjon oftere jobbe selvstendig.

4.4 Arbeidslivet med lang utdanning og høy inntekt

Den nest største kategorien av arbeidstakere er de med utdanning på universitets- eller høyskolenivå og inntekt over medianen, med 28 prosent. I dette arbeidslivet er det 55 prosent menn, 50 prosent jobber i offentlig sektor og kun 3 prosent jobber deltid. 2 prosent er midlertidig ansatte.

Det er 34 prosent av de ansatte i dette arbeidslivet som jobber i en samfunnskritisk funksjon, 64 prosent som ikke gjør det og 2 prosent som ikke vet.

Ansatte i samfunnskritiske funksjoner jobber i følgende bransjer:

- Helsetjenester (22%)
- Offentlig sentralforvaltning, myndighet og sosiale tjenester (17%)
- Barnehage og skole (16%)
- Telekommunikasjon og IT (7%)
- Bank, forsikring og finans (7%)

Ansatte i ikke-kritiske funksjoner jobber i følgende bransjer:

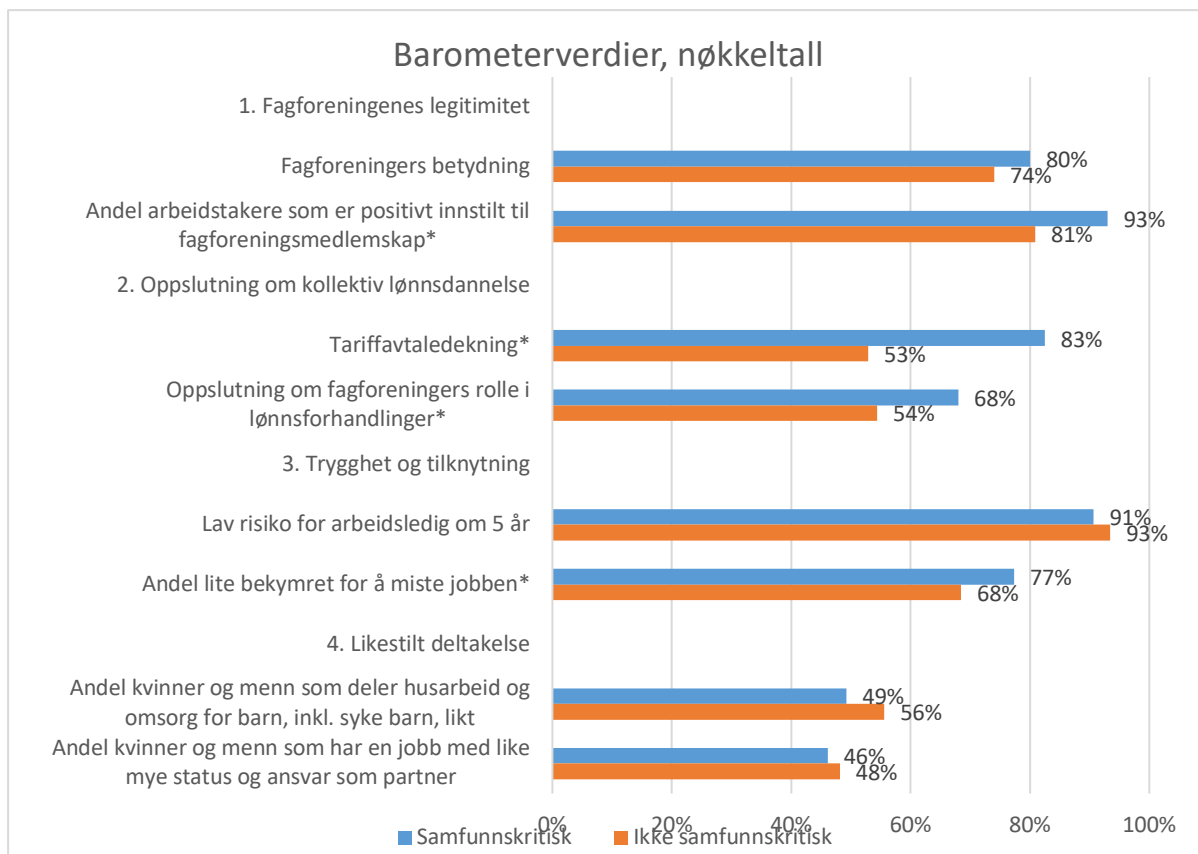
- Offentlig sentralforvaltning, myndighet og sosiale tjenester (17%)
- Barnehage og skole (13%)
- Annet (11%)
- Telekommunikasjon og IT (10%)
- Olje, gass og energi (9%)

Ansatte i samfunnskritiske funksjoner jobber oftest i helsetjenester. Bortsett fra det er bransjefordelingen ikke så ulik blant dem som har jobber med og uten samfunnskritisk funksjon.

Barometerverdier

Figurene under viser hvordan ulike forhold i arbeidslivet skiller seg mellom de som er ansatt i samfunnskritiske funksjoner og de som ikke er det blant arbeidstakere med lang utdanning og høy inntekt.

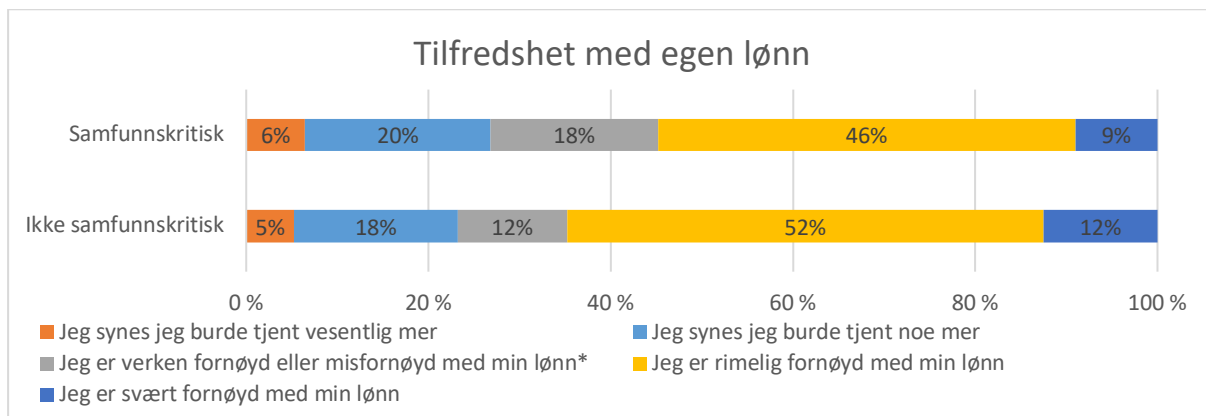

Figur 23: Barometerverdier 1–4, nøkkeltall for ansatte med lang utdanning og høy inntekt. *Signifikant forskjell på ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre. Bivariat analyse.

Fagforeningens legitimitet og oppslutning om kollektiv lønnsdannelse

Også i arbeidslivet med lang utdanning og høy inntekt er ansatte i samfunnskritiske funksjoner mer positive til fagforeningsmedlemskap enn ansatte i andre funksjoner. De arbeider oftere i virksomheter med tariffavtaler og mener oftere at fagforeningene har en viktig rolle i lønnsforhandlinger.

Figur 24: Svarfordeling på spørsmålet "Hva synes du om din egen lønn?" (N=786). *Signifikant forskjell på ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre.

Blant ansatte som ikke jobber i en samfunnskritisk funksjon er 64 prosent fornøyd med egen lønn, mot 55 prosent av ansatte i samfunnskritiske funksjoner.

Trygghet og tilknytning til arbeidslivet

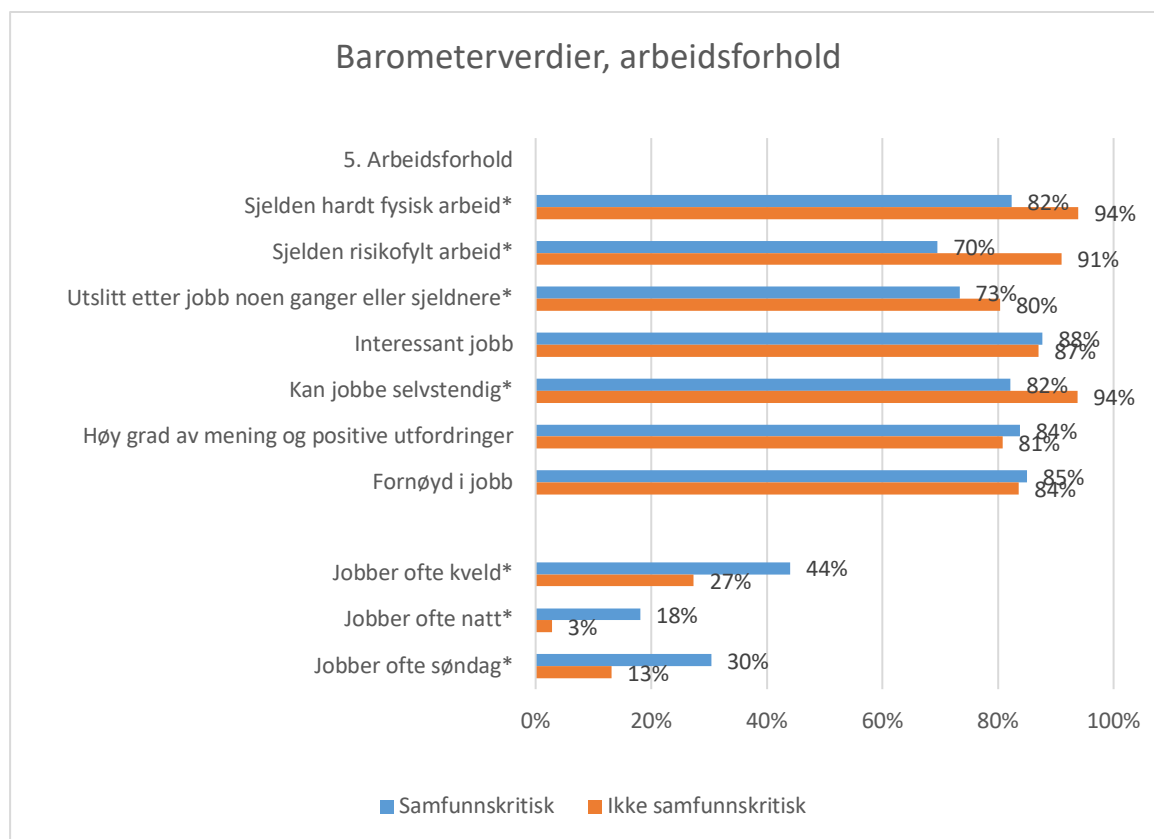
Ansatte med lang utdanning og høy inntekt er generelt trygt tilknyttet arbeidslivet sammenlignet med ansatte i de andre arbeidslivene. Likevel har ansatte i dette arbeidslivet som jobber i en samfunnskritisk funksjon enda mindre bekymring for å miste jobben enn ansatte i andre funksjoner.

Likestilt deltakelse

Det er ingen signifikante forskjeller i likedelingen av hovedansvaret for hjem og barn blant ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre i dette arbeidslivet. Andelen med omtrent lik status og ansvar på jobb er heller ikke forskjellig for ansatte med og uten en samfunnskritisk funksjon.

Arbeidsforhold, stress og mestring

Figuren under viser hvordan arbeidsforhold, stress og mening i jobben varierer mellom ansatte med lang utdanning og høy inntekt i henholdsvis samfunnskritiske og ikke-samfunnskritiske funksjoner.

Figur 25: Barometerverdi 5 og arbeidstid, nøkkeltall for ansatte med lang utdanning og høy inntekt. *Signifikant forskjell på ansatte i samfunnskritiske funksjoner og andre. Bivariat analyse

Også i dette arbeidslivet er det flere av de ansatte i samfunnskritisk funksjon som ofte har hardt fysisk arbeid eller jobber under risikofylte forhold enn ansatte i ikke-samfunnskritiske funksjoner. Likevel er andelen som opplever hardt fysisk og risikofylt arbeid lavere enn blant dem med samfunnskritiske funksjoner i de andre arbeidslivene. De ansatte i samfunnskritiske funksjoner er oftere utslitt etter jobb. De jobber også oftere kveld, natt og søndag enn de som ikke er ansatt i samfunnskritiske funksjoner. Det er ingen signifikante forskjeller i hvor mange som har en interessant jobb, som opplever meninger og positive utfordringer i jobben eller tilfredshet med jobben. De som ikke er ansatt i en samfunnskritisk funksjon kan oftere jobbe selvstendig.

5. Avslutning og oppsummering

I denne rapporten har vi sett at:

Koronakonsekvenser:

- De fleste ansatte i samfunnskritisk funksjon sier at de har hatt mer å gjøre på jobb enn vanlig som følge av korona.
- De fleste ansatte i en ikke-kritisk samfunnsfunksjon har vært pålagt å jobbe hjemmefra.

Demografi:

- 37 prosent av arbeidstakerne jobber i en samfunnskritisk funksjon.
- Kvinner jobber oftere i samfunnskritiske funksjoner enn menn. Noen flere av de under 45 år jobber i samfunnskritiske funksjoner enn de over 45 år.
- Ansatte med fagskole, kort universitets- og høyskoleutdanning, eller videregående yrkesfag jobber oftere i samfunnskritisk funksjon en ansatte med lang universitets- og høyskoleutdanning eller videregående allmennfag.
- En høyere andel av ansatte i offentlig sektor har jobber med samfunnskritisk funksjon enn blant ansatte i privat sektor.
- Det er flest ansatte med samfunnskritisk funksjon i bransjene pleie og omsorg og helse. Deretter transport, barnehage, skole og forsvar, politi og rettsvesen.
- Det er flest ansatte med samfunnskritisk funksjon blant ansatte med lang utdanning og lav inntekt, og færrest blant ansatte med lang utdanning og høy inntekt. Men forskjellene er ikke så store.

Arbeidsforhold som skiller ansatte med og uten samfunnskritiske funksjoner i alle de fire arbeidslivene:

- Ansatte med samfunnskritiske funksjoner arbeider oftere i det organiserte arbeidslivet (i virksomheter med tariffavtale). De har også høyere oppslutning om kollektiv lønnsdannelse enn ansatte uten samfunnskritisk funksjon.
- Ansatte med samfunnskritiske jobber opplever oftere enn andre at de jobber under risikofylte forhold.
- Bortsett fra i arbeidslivet med lav utdanning og lav inntekt, opplever arbeidstakere som ikke er i en samfunnskritisk funksjon at de kan jobbe mer selvstendig enn de som har samfunnskritiske funksjoner.
- Ansatte i samfunnskritiske funksjoner jobber oftere kveld, natt og helg enn arbeidstakere i jobber uten samfunnskritiske funksjoner.

Spesielt for hvert av de fire arbeidsliv:

- Blant arbeidstakere med kort utdanning og lav inntekt er det ingen forskjell på hvor tilfreds arbeidstakerne er med egen lønn. De som er ansatt i samfunnskritiske funksjoner er mindre bekymret for å miste jobben og for å være arbeidsledige om fem år. Ansatte i samfunnskritiske funksjoner opplever oftere høy grad av mening og positive utfordringer i jobben og de er mer fornøyde i jobben enn ansatte uten samfunnskritisk funksjon.
- Foruten forholdene som er nevnt over, er det ikke noen store forskjeller i arbeidsforholdene til arbeidstakere med kort utdanning og høy inntekt som har jobber med og uten samfunnskritiske funksjoner. I dette arbeidslivet opplever de omtrent like høy jobbtrygghet og er like tilfredse med jobben.
- Blant ansatte med lang utdanning og lav inntekt er det flere av de som jobber i samfunnskritiske funksjoner som har harde fysiske jobber. De er også oftere utslitt etter jobb enn dem som ikke jobber i samfunnskritiske funksjoner. Derimot har de

samfunnskritiske oftere en interessant jobb, men det er ingen forskjell i opplevelse av mening og positive utfordringer og tilfredshet med jobben.

- I arbeidslivet med lang utdanning og høy inntekt er ansatte med en samfunnskritisk funksjon litt mindre bekymret for å miste jobben enn de som ikke har en samfunnskritisk funksjon. De har derimot noe oftere hardt fysisk arbeid på jobb og er oftere utslitt etter jobb.

5.1 Oppsummering

«Samfunnskritisk funksjon: er det en ny skillelinje i arbeidslivet?», var spørsmålet vi stilte innledningsvis. Når vi ser alle resultatene fra denne rapportens analyser under ett, er forskjellene i arbeidsforholdene til arbeidstakere i jobber med og uten samfunnskritiske funksjoner vanskelig å skille fra forskjellene mellom ulike bransjer. Pleie, omsorg og helsetjenester er eksempler på bransjer hvor mange er ansatt i samfunnskritiske funksjoner, og det kan vi kjenne igjen i resultatene. Samtidig ser vi at samfunnskritiske funksjoner finnes i alle deler av arbeidslivet når vi deler det opp etter de ansattes utdannings- og inntektsnivå og undersøker om det er forskjeller mellom ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon i hvert av de fire arbeidslivene.

Når vi undersøker om det er forskjeller på de ansatte med og uten samfunnskritisk funksjon i de fire arbeidslivene, ser vi at forskjellene ofte er større mellom arbeidslivene enn det de er mellom de samfunnskritiske og de som ikke har en slik funksjon. Dette gjelder også i stor grad konsekvensene av smittevernstiltakene i forbindelse med pandemien. Ansatte med samfunnskritisk funksjon fikk oftere mer å gjøre på jobb som en konsekvens av pandemien enn ansatte uten samfunnskritisk funksjon. Når vi ser på andelen permitterte, og andelen ansatte på hjemmekontor, er det imidlertid på inntekts- og utdanningsnivå vi ser forskjellene. Det samme gjelder for mange av de andre arbeidsforholdene.

Man kunne tenkt seg at benevnelsen «samfunnskritisk» ville føre med seg en følelse av at jobben er meningsfull. Vi ser ikke spesielt sterke tegn til at ansatte som ikke jobber i en samfunnskritisk funksjon finner jobben sin mindre meningsfull enn ansatte i samfunnskritiske funksjoner gjør. I alle fall ikke blant de ansatte som har høy inntekt. Blant ansatte med kort utdanning og lav inntekt, eller lang utdanning og lav inntekt, er det tendenser til at ansatte i samfunnskritiske funksjoner synes jobben er mer interessant, og at den gir mer mening og positive utfordringer enn blant ansatte uten samfunnskritiske oppgaver.

Vi kan derfor ikke konkludere med at skillet mellom ansatte med og uten samfunnskritiske funksjoner er et nytt og betydelig skille i dagens arbeidsliv. Ulikhetene i arbeidsforholdene skriver seg sannsynligvis til arbeidets art i form av krav om tilstedeværelse på jobb og kontakt med pasienter, kunder eller brukere, heller enn den samfunnskritiske benevnelsen i seg selv.

Vedlegg 1: De med og uten samfunnskritiske jobber i de fire arbeidslivene etter bransje

Tabell 1: Deskriptiv statistikk over de med og uten samfunnskritiske jobb i de fire arbeidslivene etter bransje. Signifikante (0,05-nivå) forskjeller innad i variabelen markert med fet type og grå skravering.

	Kort utdanning og lav inntekt		Kort utdanning og høy inntekt		Lang utdanning og lav inntekt		Lang utdanning og høy inntekt	
	Samfunnskritisk	Ikke samf.-kritisk	Samfunnskritisk	Ikke samf.-kritisk	Samfunnskritisk	Ikke samf.-kritisk	Samfunnskritisk	Ikke samf.-kritisk
Uvektet n	258	374	187	314	212	249	266	517
Offentlig sentralforvaltning, myndighet, sosialt.	7 %	10 %	9 %	5 %	16 %	15 %	17 %	17 %
Barnehage/skole	16 %	6 %	0 %	2 %	33 %	16 %	16 %	13 %
Helsetjenester	22 %	4 %	8 %	1 %	31 %	3 %	22 %	5 %
Pleie og omsorg	9 %	1 %	1 %	0 %	6 %	1 %	5 %	1 %
Forsvar/politi/rettsvesen/vakthold	2 %	2 %	3 %	1 %	3 %	1 %	5 %	1 %
Industri/teknikk	3 %	7 %	10 %	17 %	1 %	3 %	4 %	6 %
Bygg/anlegg	3 %	11 %	3 %	19 %	1 %	4 %	1 %	5 %
Varehandel/butikk	12 %	17 %	6 %	7 %	2 %	7 %	1 %	3 %
Transport/samferdsel	9 %	4 %	21 %	7 %	3 %	1 %	6 %	2 %
Kultur/idrett/organisasjoner	0 %	3 %	0 %	3 %	1 %	8 %	2 %	3 %
Reiseliv/hotell/restaurant/servering	3 %	11 %	1 %	3 %	0 %	3 %	0 %	1 %
Telekommunikasjon/IT	3 %	3 %	3 %	7 %	0 %	7 %	7 %	10 %
Bank/forsikring/finans	1 %	1 %	3 %	2 %	1 %	6 %	7 %	6 %
Forretn. service/tjenester/media/PR	2 %	6 %	1 %	5 %	0 %	8 %	2 %	7 %
Olje/gass/energi	2 %	2 %	23 %	15 %	1 %	1 %	2 %	9 %
Annet, kort utd.	7 %	12 %	8 %	7 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Annet, lang utd.	0 %	0 %	0 %	0 %	2 %	16 %	4 %	11 %

Vedlegg 2: Beskrivelse av de med og uten samfunnskritiske jobber i de fire arbeidslivene

Tabell 2: Deskriptiv statistikk over de med og uten samfunnskritiske jobb i de fire arbeidslivene etter bransje. Signifikante (0,05-nivå) forskjeller innad i variabelen markert med fet type og grå skravering.–

		Kort utdanning og lav inntekt		Kort utdanning og høy inntekt		Lang utdanning og lav inntekt		Lang utdanning og høy inntekt	
		Samfunns-kritisk	Ikke samf.-kritisk	Samfunns-kritisk	Ikke samf.-kritisk	Samfunns-kritisk	Ikke samf.-kritisk	Samfunns-kritisk	Ikke samf.-kritisk
	Uvektet n	261	377	187	315	212	251	268	518
Kjønn	Mann	44 %	51 %	87 %	79 %	32 %	42 %	52 %	56 %
	Kvinne	56 %	49 %	13 %	21 %	68 %	58 %	48 %	44 %
Alder	Under 30	22 %	21 %	6 %	7 %	40 %	44 %	15 %	13 %
	30-44	30 %	30 %	28 %	21 %	38 %	33 %	34 %	33 %
	45-59	36 %	34 %	50 %	53 %	19 %	19 %	41 %	41 %
	60+	11 %	15 %	16 %	20 %	4 %	4 %	9 %	14 %

POSTADRESSE:

Arbeidsforskningsinstituttet AFI
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggata 26
Postboks 4, St. Olavs Plass
0130 Oslo

TELEFON:

93 29 80 30

E-POST:

postmottak-afi@oslomet.no